

POSPOLITY (2323) *ai*

Oba o jasne.

comp i sup (12+7) -pospolitszy (19). *sup* nã- (5) *SienLek* (3), *BielSpr*, *Oczko*, nãj- (2) *Mącz*, *GórńDworz*.

sg m N pospolity, pospolitszy, nãjpospolitszy (310). ♦ *G* pospolitého (322); -ého (38), -ego *OpecŻyw* (2), -(e)go (282). ♦ *D* pospolitému (67); -ému *SarnStat* (6), -emu (3) *OrzQuin*, *BiałKat* (2), -(e)mu (58). ♦ *A* pospolity (130), pospolitego (15); -ého (4), -(e)go (11). ♦ *I* pospolitym (79), pospolit(e)m (4) *PatKaz II* (2), *MiechGlab*, *LibMal*. ♦ *L* pospolitym (27), pospolit(e)m *ZapWar* (2). ♦ *f N* pospolitã, pospolitszã, nã(j)pospolitszã (110), pospolita (3), pospolit(a) (29); ~ (*attrib*) -ã (72), -a (2) *MurzHist*, *SkarŻyw*; ~ (*praed*) -ã (38), -a (1); -ã : -a *CzechRozm* (3:1). ♦ *G* pospolitěj (97), pospolity (1) *ConPiotr*; -ěj (21), -ej (1), -(e)j (75); ~ -ěj : -ej *SarnStat* (16:1). ♦ *D* pospolitěj (24); -ěj (6), -(e)j (18). ♦ *A* pospolitã, pospolitszã (83). ♦ *I* pospolitã (30). ♦ *L* pospolitěj (35); -ěj (9), -(e)j (26). ♦ *n N* pospolité, pospolitszé, nãpospolitszé (118); -é (20), -(e) (98). ♦ *G* pospolitého, pospolitszého (169); -ého (53), -(e)go (116). ♦ *D* pospolitému (56); -ému (17), -(e)mu (39). ♦ *A* pospolite (87); -é (18), -(e) (69). ♦ *I* pospolitym (45), pospolitém (7); -ém *Diar*, *SkarŻyw*; -ym : -ém *FalZioł* (1:1), *OrzRozm* (2:1), *ModrzBaz* (3:2), *SarnStat* (13:1); ~ -ém (1), -(e)m (6). ♦ *L* pospolitym (45), pospolit(e)m (2) *ModrzBaz*, *GrabPospR*. ♦ *pl N m pers* pospolici (22). *m an* pospolici (1) [*cum N sb: ptacy*]. *subst* pospolité, pospolitszé (97); -é (15), -(e) (82). ♦ *G* pospolitych (138). ♦ *D* pospolitym (17). ♦ *A m pers* pospolit(e) (4), pospolitych (2); -(e) *KrowObr*, *WujNT* -ych *NiemObr*; -(e) : -ych *BielKron* (2:1). *subst* pospolité, pospolitszé (78); -é (12); -(e) (66). ♦ *I m* pospolitými (5), pospolitymi (4); -émi *Mącz*, *ModrzBaz*, *SarnStat*; -ymi *KromRozm III*, *CzechRozm*; -émi : -ymi *LibLeg* (1:1), *BielKron* (1:1); ~ -émi (1), -(e)mi (4). ♦ *f* pospolitými (7), pospolitymi (1) *GrzegŚm*; -émi (3) *OrzJan*, *SarnStat* (2), -emi (1) *MurzNT*, -(e)mi (3). ♦ *n* pospolit(e)mi (1). ♦ *L* pospolitych, nãpospolitszych (48). ♦ *V m pers* pospolici (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Powszechny, wszystkich (wszystkiego) dotyczący, wszystkich (wszystko) obejmujący, do wszystkich skierowany (w zasadzie: na całym świecie lub na jakimś większym terenie, np. w państwie); *communis* *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*, *Cn*; *publicus* *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*, *Cn*; *generalis* *JanStat*, *JanPrzyw*; *catholicus*, *gentium* (*G*), *universalis* *Mącz*; *universorum* (*G*) *Modrz*; *perpetuus* *JanStat*; *compitalis*, *compitalicius*, *passivus*, *pervagatus*, *pervulgatus*, *popularis*, *vulgaris*, *vulgatus* *Cn* (763) : *March*¹ *Wiet* *Av*; *TarDuch* *A2v*; *FalZioł* *V* 72v, 96; *ConPiotr* 30v; Stąd może być bez wątpliwości poznać/ iż ta Luterka nauka [...] nowa yeft/ y pokątną [!]/ á rozna od poľpolitey itarodawney nauki *KromRozm I* K2v, F4, L2v; *MurzHist* *A2*; *MurzNT* 76; *KromRozm III* F2v; *Diar* 21, 43; Drugie [dni wolne od sądów są]/ ktore bywają z rozkázania Krolewskiego/ [...] ku poľpolitemu rádowaniu/ tho ieft/ gdy fye Krolowi Syn národzi *GroicPorz* o3v; *Leop* 1. *Mach* 13/42, 3. *Mach* 4/4; *CElezinus* *Rzymfki* *Pan*/ [...] Lituiąc poľpolitych vpadkow y fzkody. Wiele mowił bępiecznie przeciw Cefárzowi *RejZwierz* 27; *BibRadz* *II* 14d *marg*; *BielKron* 213, 231v, 407v, 414v; *Delphinum* *sylvis* *appingit* *fluctibus* *aprunc*, [...] Wpoľrzed lálów y borów/ wieprzá w poľrzed morskich wód maluyefz/ to yeft/ opák á przećywko naturze y záchowaniu poľpolitemu

co wczynałz. *Mqcz* 81b; Suam salutem posteriore communi salute ducere, Swego zdrowia dla poľpolitego zdrowia nie lutować. *Mqcz* 314d, 41b, 87b, 113b, 115d, 224c, 363d, 438a; *OrzQuin* Zv; po którym zámieniu wnet była w Czechách wielka pokráká/ gdy dla Wiáry vpádla była kárność poľpolita/ niemáiąc Krolá nád łobą/ lámi fye łlobą wádźili. *LeovPrzep* Bv; *GórnDworz* Y2v; *KuczbKat* 270, 295; *RejZwierc* 101, 190; ieľli to zá poľpolite przykazánie Boże maćie/ co Pan rzekł do lámých Apoľtołow/ Piycie z tego wzyfycy *WujJud* 178, 191; *WujJudConf* 157; *CzechRozm* 39 marg, 68v marg, 157v, **5; A kiedy oľtáteczny dzień przydzie zmartwychwľtánie poľpolitego/ tedy znowu duľzę twoię złączý [Bóg] z tym ciálem twoim śmiertelnym *KarnNap* E3; Záprawdę Miłościwi/ sławni/ y Wielmoźni Pánowie/ bárzoście leniwi/ á to z wielkiem poľpolitem złem/ y przetoście cięľzkiego karánie godni. *ModrzBaz* 31; kazał mu [Pan Bóg Noemu] budować przez ten czas odwłoki/ korab ábo okręt/ w którym by był mogł vść oney poľpolitey plagi. *SkarŻyw* 269, A4v, A5, 86 [2 r.], 92, 178 (10); *CzechEp* 274; Rozmyśl iedno łobie/ iákie vpadki łpráwiło poľpolite opilltwo. *WerGość* 238; *KochWr* 29; *GostGospSieb* +3; *Phil* D3; *KochFrag* 40; *WujNT* 391; dla tego My Alexánder Krol/ ártýkuły tegoż pokoju Brzeľťskiego [...] dla poľpolitey poddáných náľzych wiadomoľci roľkazáľimý do drugich [punkťów] w te słowá przypifáć. *SarnStat* 1108, 639, 915, 1000 [2 r.], 1012, 1216, 1227; *PowodPr* 24, 37, 58, 65, 74, 81; *SkarKaz* 80a, 309b, 352a; *SkarKazSej* 669a; Wľzedy goniá y wiázá/ wľzedy ich [złodziei] łiepáią/ iák Rzeczypoľpolitey poľpolitá łkázę *KlonWor* 37.

pospolity komu, czemu [zawsze: wszy(s)tkim, wszytkiemu] (7): *BibRadz* I 1c marg; *KuczbKat* 60; A teľ chlubić fię wolnoľciámi czáľu poľpolitey wzytkim nędze/ chytrych to ludźi rzecz ieľť *ModrzBaz* 125v, 20; Wybaľw Pánie duľzę łľugi twego iákoľ wybáwił (do tego czáľu) Enochá y Eliaľzá od poľpolitey łwiátu wzytkiemu łmierć. *LatHar* 655, 121, 558.

pospolity gdzie (3): Lecź v nas poľpolity ten [poľť] ieľť/ który wzyťtkim wobec od Koľciółá ieľť przykazány *WujJud* 191; iáko po wľzem łwiece bárzo poľpolita miała być znáiomóć Boża y rzeczy Boľkich. *RejPosRozpr* cv; *SarnStat* 407.

W poľłączeniu z zaimkiem lub przysłówkiem uogólniającym [w tym: wszy(s)tek (42), *wszen (11), kaźdy (2), w obec (1)] (45): *BartBydg* 121b; *KromRozm* III N5; Iź ciáło y Krew Syná Bożego ieľť poľpolita w obec krzeľciójáńľka offiárá *KrowObr* 178v; W tym słowie [łewiatan] rozumieią niektórzy Wieloryba/ á drudzy záľię mniemáią iź to imię poľpolite káźdey ryby bárzo wielkiej. *BibRadz* I 28 8d marg; *KwiatKsiąź* Hv; Oecumenicus, Poľpolity wľzech páńľtw krolieľľtw y źiem/ teľ wľziľťkiego łwiáta pan. *Mqcz* 260b, 44b, 61d, 178d, 382d, 398b; *KuczbKat* 60; Gángreńľkie Concilium te wzyťťkie zá Heretyki mieć każe/ którzy poľpolite wzyťťkiego Koľciółá Poľty odrzucáią. *WujJud* 192v; *BudBib* 2.Mach 9/21; *ModrzBaz* 20, 120v; *SkarŻyw* 114 [2 r.]; Prawdá nie ieľť moiá/ áľbo tego/ áľbo owego/ ále ieľť wzyťťkich poľpolita *ReszPrz* 100; iákie źyćie nie było poľpolite wzyťťkich Chrzeľciójánów: ále tylko tych/ którzy chćieli źyć doľkonáley. *WujNT* 411; *SarnStat* 12; *SzarzRytľSzarz* nlb 2. Cf *pospolity komu, czemu*.

W poľłączeniu szeregowym (1): iź on [koľciół] yeľť á ma być yeden/ łwyťty/ poľpolity/ áľbo powľľfechny/ y ápoľťolľki *KromRozm* III Q3.

W przeciwstawieniach: »pospolity ... osobliwy (a. osobliwych ludzi) (16), osobny (a. (kaźdy) z osobna, a. osobnych osob) (11), wľasny (a. wľáściwy) (8), swoj (7), spolny, moj, prywatny« (42):

yłch kto ma łwe ołobne prauo od połpolytego yełt vyyąth *PatKaz I* 8v; *ZapWar 1548 nr 2668*; *DiarDop 108*; *UstPraw H2*; *BibRadz I 1c marg*; *KwiatKsiąż N*; *Mącz 36d*; *OrzQuin L2v, L4v*; *KuczbKat 60, 225*; *WujJud 191, Nnv*; *WujJudConf 191*; *BudBib bv*; *ModrzBaz 11*; *SkarŻyw 114 [2 r.]*; *NiemObr 29*; *ReszPrz 100*; Możelz Litániej vżywác z poćiechą twoią y pożytkiem w káždey potrzebie/ bądź połpolitey/ bądź ołobliwey. *LatHar 172*; DObrodzieyftwá Bołkie dwoiákie łą: iedne włzyftkim połpolite: drugie káždemu z nas włafne y przyzwoite. *LatHar 558, 167 marg*; Abowiem łprawiedliwy człowiek łwoie rzeczy zá połpolite/ á połpolite zá łwoie ma. *KołakSzczęł Cv*; To iełt nie ma być [*pismo prorockie*] według włafnego, ołobnego, ábo priwatnego ducha y rozumienia człowiecze⁸⁰ wykłádáne: ále według połpolitego rozumienia kołciołá powłzechnego. *WujNT 810 marg, 293, 447*; Pánów y łzláchty włzyftkich czyniemy wolné/ y wymuiemy od łkładánia włzyftkich dáni álbo podatkwów ták połpolitych iáko ołobliwych *SarnStat 882, 12 [2 r.], 52, 54, 63, 99 (15)*.

Wyrażenia: »pospolita choroba« = *epidemia (1)*: Lues. Połpolita chorobá/ plagá/ powietrze które yednego czáfu ná włziftki ludzie przypáda. *Mącz 199a*.

»pospolite dobre (*a. dobro*)« = *bonum commune JanStat [szyk 5:5] (10)*: Elzbiéta krolewna Polłká [...] dlá połpolitégo dobré⁸⁰ ij dlá rozmnożenia píma polłkiego [...] ten ninieyłły żywot pana Iezufow wypílatz dala. *OpecŻywSandP ktv, ktv*; *KromRozm III G2*; Ták y my ktemu fię łpołobiaymy/ ábyłmy w poćiechach ktorych pragniemy/ łwego zápomináli/ á połpolite włzyckiey braćiey náłzey dobro miłowali. *SkarŻyw 114, A2v, 114 marg*; *OrzJan 108*; *SarnStat 993*; Wzbudzay fię W.K.M. ku wdzięczności y więtlzey łłuzbie Bożey/ ná dobre połpolite poddánych łwoich *SkarKaz)(3v*; *CiekPotr 16*.

»glejtowy list wiary pospolitej« = *glejt, dokument gwarantujący jego posiadaczowi bezpieczeństwo osobiste lub nietykalność prawną (1)*: iżeł ty Gléytowy list wiary połpolitéy [*Literas publicae fidei JanStat 540*] temu álbo owému dány/ połłány/ złamał/ zátrzymał. *SarnStat 142*.

»pospolite (jest) koncylijum« [*szyk 5:4*] (9): Nye mowiłem [...] áby yeden álbo kilka biskupow łwą mocą poczynáli komu oboye ołobę [*eucharystii*] podáwác/ chyba iżby ták było vłtáwyono y przykazano ná połpolitym concilium *KromRozm I G3v, D3v*; *KromRozm III C4 [2 r.], C7*; gdyż IchM księża ani na to uznanie sejmowe zezwalać chcą [...], ani do pospolitego concilium nas odsyłają, jeno zgoła uzurpować jurysdyccyjá swą nad nami [...] chcą *Diar 88*; Krol Angielski [...] kfiążki wydał przeciw Papiężowi/ yż on żadney mocy niema Koncilium łkładác [...] á też ia y inni żądamy Koncilium wolnego/ nie Papięskiego/ iedno połpolitego *BielKron 216, 211, 216*.

»kołcioł (jest) pospolity, [cerkiew pospolita]« [*szyk 33:4*] (37): Ktora zgodá y yednołć od pocątku áż do tych myałt náyduye łye w kołcyele połpolitym krzełciyáńskim *KromRozm I K2, E, Ev, E4v marg, F2, F3v (26)*; Wedle tey Ewányeliey záwłłe łye łprawował kołcyoł krzełciyáński połpolity po włłyftkim łwyełcy *KromRozm II c3, q3, v4*; Wyerzę łwyety kołcyoł połpolity/ álbo powłłechny (yuż ták wykłádáymy to/ co Łáćinnicy welpołek z Greki zowá *Ecclesiam catholicam*) (*marg*) *Catholica*. powłłechny. (–) *KromRozm III C5, B5v, E4, Q3*; *BiałKat 116, 126*; *WujJudConf 6*; Gdziekolwiek kto inłzy po niewiem iákich Brogách/ łtogách/ dworách/ álbo Gáiách zgromadza y buduie okrom kołciołá połpolitego/ nie zgromadza ále rołprałzá *ReszPrz 108*; [Świętey Cerkwie Połpolitey fundáment y Głowá iełt łam Pan Iesus Christus *HerbOdpow S6v, D3, T2v, Z4v*].

»pospolite księgi« [o *tekście Pisma Świętego*] (5): Bo wpołpolitych księgach y Greckich y Lácińfkich y Słowieńfkich ták ten wirłz nápiřan *BudNT przedm c7v, przedm b3* [2 r.], *c5v, d5v marg.*

»pospolita modlitwa (*a. modła*)« [szyk 1:1] (2): A iř y modła zá ine/ zwłáfcza pořpolita/ wyęcey káplánowi niř komu inemu przywoita yeřt *KromRozm III K5v; RejPos 46.*

»pieniádz(e), moneta(-y), grzywny, myńca pořpolita(-e)« = *denarius Vulg; marcae communes a. communiter currentes, moneta communis a. usualis, pecunia communis a. currens a. usualis JanStat; moneta currens (et communis) JanPrzyw* [szyk 21:5] (9:8:6:3): *OpecŻyw 83v; LibMal 1554/185; Leop Matth 22/19; iecháli trzey zá tą proceřsýą ná koniech/ máiac worki pieniędzy kthore rozmiotáli [...]. Naprzod Złote we złoćie/ Tálárow/ Orty/ y myńcá pořpolita BielKron 331; Podymné pořpolitą monetą, álbo Práfką niech będzie plácono. SarnStat 349; wřtáwiamy: áby od tego czářu w ziemiách Krákwfkieý y Sędomiérzkieý/ nie ina/ iedno tá monetą pořpolita/ która w królestwie bieýy/ zá podatki nářze byłá wyciągána SarnStat 350; á wřzákře práwem przekonány nie řiedziawřzy w wieýy řto y dwádźieřciá grzywien pořpolitych zá zábitégo powinien będzie záplácić. SarnStat 611; A ieffli kto [...] v řádu miecz/ álbo kóřd/ álbo włocznią wyiác [...] będzie řie waýyř: řzeřćdźieřřat grzywien pieniędzy pořpolitych řářdowi niech zápláci SarnStat 782, 327, 376, 407 [3 r.], 471, 495 (21); PowodPr 33.*

»podatki, dani, pobor, pomoce, řkładanie pořpolite(-y)« [w *tym: dani albo podatki (1), řkładanie albo pobor (1)*] = *tributa generalia JanStat, JanPrzyw; publica auxilia JanPrzyw* [szyk 5:1] (3:1:1:1:1): y [wszystkich] wymuiemy od řkládáni wřzytkich dani álbo podatków/ ták pořpolitych iáko ofobliwych *SarnStat 63; á ták wiele potrzeb w Królestwie nořić řie przydawa: ře tész y pořpolitými pomocými niepodobieńřtwo dořyćby im vczynić. SarnStat 83, 349, 882, 1214.*

»pořpolity pokoy« = *nietykalność osobista* [szyk 1:1] (2): POwołány/ thym porřádkiem przychodři ku Práwu řwemu. Ziednawřzy řobie gleyt/ álbo pořpolity pokoy od Sęđziégo/ áby beřpiecznie krom wřřelkiego przenágábáni niewinność řwoię okazař/ řtanie przed zágáioným Sářdem *GroicPorz o, n4v.*

»pokoy, zgoda pořpolita(-y)« = *pax perpetua JanStat (1:1): A nádewřzyřtko [...] cześć Boża y zgodą pořpolita/ y potężność Kořćiołá przećiw Pogániřřwu/ poruřzyć by Duchowne wřzyřtki przeřłożone Kátolickie do tego [řj. zjednoczenia řhrzeřcijańřřwa] miářá. SkarJedn 380; SarnStat 1123.*

»post pořpolity« (5): Y to prawda/ ře ieff Pořt dwoiáki/ pořpolity y ofobny. *WuřJud 191, 191, Nnv; WuřJudConf 191; Stáři kořćioł Boży wřzář y wřřtáwřř káđdey ćwierći roku pořřty pořpolite/ ktore řuchedni zowiemy WuřNT 452.*

»potrzeba(-y) pořpolita(-e)« = *publicae res Modrz; usus communis, necessitas communis a. publica JanStat* [szyk 5:2] (7): *BielKron 314; ModrzBaz 11; Ná potrzebę pořpolitą/ y porářowáni zdrowia y dobre⁸⁰ ludzkiego/ męřřwá y wielkiego řercá vřýwáć/ toć ieff práwe żořnierźřřwo SkarŻyw 189; LatHar 172; wřzákře iř Księgi Stárořřřw przeřřřřch miář w řobie [...] nie ofobliwá potomków Stárořřřch przeřřřřch/ ále pořpolitą potrzebę. SarnStat 938, 123, 297.*

»pořpolita powszeřność« (3): Ten ieff prawdziwy Kořćioł Boży/ ktory ma te cześřy řzeřzy: to ieff/ Chryřřřuřowę iedność/ řtárożyřną řřfálořć/ pořpolitą powřřzeřność/ á potomřřwo y rodzay Apořřřłřki/ ktory Succęřřýą zową. *SkarJedn 17, 25, d6v.*

»pospolity pożytek« = *communis usus a. utilitas* JanStat [szyk 7:3] (10): My theż abyśmy nieiaki pośpolity pożytek vczynili. Wypifaliśmy tu niektore lekarstwa *FalZioł* V 36v; Tymi też indulgencjami ten porządnie száfować/ y zaślugi páná Chryštuśowé ku pośpolitemu pożytku kościoła Bożego obracać ma: który [...] ośobliwé poruczeństwo od páná Chryštuśa ma *BiałKat* 173v; *KuczbKat* 225; *BudBib* bv; *Oczko* A4v; *WujNT* 447; Iż widzimy pośpolity łkarb [...] w Zupách Krákowłkich vřtawicznie łchodźić [...] / á to dla łoli pośtronnéy łwowlného przewożenia z innych łtrón do królestwa nářzého [...]: v których wolno nád łtary zwyczaj ku pożytku ich pośpolitému była przedawána *SarnStat* 384 [*idem*] 925, 941.

»prawo(-a) (a. reguła prawna), sprawiedliwość pospolita(-e)« [*w tym: prawo i sprawiedliwość* (2)] = *ius publicum (iura publica)* *Mącz*, *JanStat*, *JanPrzyw*; *ius commune (iura communia)* *JanStat*, *JanPrzyw*; *ius civile a. gentium* *Mącz*; *leges communes* *Modrz*; *iustitia communis, statutum* *JanStat* [szyk 141:11] (149:3); *ListRzeż* w. 20; *PatKaz* I 8v; *ZapWar* 1545 nr 2646, 1548 nr 2668; *LibLeg* 11/152v, 159, 159v; I prawo Korony tej pospolite mocn[i]e to obwarowało, iż żadna konstytucja bez posłów ziemskich uchwalona być nie może *Diar* 59, 38, 59, 60, 61, 73 [3 r.] (15); *DiarDop* 105; *GliczKsiąż* G2v; Tu też mamy wiedzieć iż Sálká ziemiá y Polacy łą wolni od Prává pośpolitego Cefárskiego *GroicPorz* a4; STroná Právem przekonána/ powinna zapłácić nakłady právne/ łtronie ktora łwoię rzecz pozyłkuie právem/ wedle pośpolitey Reguły Právney. *GroicPorz* dd2, a3v, k3; *OrzList* g4; *UstPraw* K2v; *LeszczRzecz* A3, A3v, A4, A4v; *RejZwierz* 109v, bb2; *BibRadz* I 43 żp, 68v żp; Krol Polłki/ mem zdaniem/ nic inego nie łeft/ łedno łtroż Prywileiow [!] Koronnych/ łęzyk Praw pośpolitych *OrzRozm* L4v, Cv, E [2 r.], Ev, E2, L4v; Látá 1347. Vczynił Krol Kázimierz Syem w Wiłlicy wálny/ ná którym vřtawił prává pośpolite w ziemi Polłkiey *BielKron* 374v, 116; *Ius gentium*, Pośpolite práwo wřzego łwiátá tak pogánów yáko y krześciánów. *Mącz* 178d, 44b, 320a, 413d, 497a; *OrzQuin* P4; *GórnDworz* L6v, Ff2, Hh7v; *RejPos* 257v; iż lepiej áby nieprzyiaciel trzy kroć Koronę przełzedł y zwoiował/ niżliby łie s prává pośpolitego namniey czo wykroczyć mogło. *RejZwierz* 188, 35v, 36, 187v [2 r.], 248v, 269, Aaa; *CzechRozm* **v; *ModrzBaz* 63, 63v; *SkarŻyw* 397; *CzechEp* 53; łeft też to nie mniefłzey znák rebellij/ gdy Księża nie przełstawiać ná práwie pośpolitym ziemłkim/ nowe práwo od Papieżow podáne/ ktore *Ius Pontificium* zowá máią *NiemObr* 172; *WerGośc* 264, 265; *GórnRozm* C; *KochWr* 21; *PaprUp* I3; *ActReg* 133; *OrzJan* 54; *WujNT* 163, 293, 595; ACz my Alexánder Król/ wypifaliśmy wysłzey łpołoby y przywileie łpráviedliwości pośpolitéy/ przez niegdy przodki nářzé Książętá y potym Króle Polłkie/ [...] nádáné: [...] Włzákże [...] *SarnStat* 59; A Ták włzyłtki [...] Dániny/ Dárowizny wieczné/ Feudá albo Lenná [...] máią byđz y łą tym Státutem káłsowané á wniwecz obróconé/ iáko té/ które łą práwu pośpolitému przeciwné náležóné *SarnStat* 92; [statuty] okołó nábywania y dźierzenia imienia w Litwie Polákowi/ [...] wedla zwyczajú y Prává pośpolitégo: [...] áby żadnéy mocy nie miály *SarnStat* [1023], 39, 50 [2 r.], 57, 59, 84 (63); *ZapMaz* II G 97/89v [2 r.], 90; *GrabPospR* K2v, K3; *PowodPr* 68; *SzarzRyt* C.

»pospolite(-y) prawo, zakon« = *prawo boskie* [szyk 8:2] (9:1): ale marya panna od początku łwego wbołthwe przełrzenia ośobnym przyuylegem była obdarouana bo matką bozą była przełřrzana a tako wpołpolyte prauo grzechu pyeruorodnego wpáłzcz nyemogła *PatKaz* I 9, 9 [3 r.], 15; przetołřch yełł przeczyłřczye yey [panny Maryi] czyáło począto wzyuoczye łřwytéy anny telko ona łama yełłth

uuyąta łpołpolytego praua nyebyła przed nyą any ponyey bądyze yey rowna, wtakym przeczysztem począczyu *PatKaz II* 82v, 66, 66v, 72v; *BibRadz I* 2b marg.

»przezpieczność (a. przezpieczeństwo), swoboda, wolność pospolita(-e)« [*w tym: wolność i przezpieczeństwo (1)*] = *swoboda poruszania się za granicą dla posiadacza glejtu; libertas publica, securitas communis a. publica JanStat* [szyk 4:2] (3:2:1): vřtawiamy/ [...] aby obywatelom řzláchćicóm [...] Gléyt y vprześpieczenié [...] było dáné tym/ którzy o nie prořzą/ aby w řwobodzie połpolitéy będąc albo łie řprawowali/ albo řprawiedliwořci prořili *SarnStat* 157; PRzekařcá drógi albo przeřcía połpolitégo/ gdyby tego który pod obroną połpolitéy przeřpiecznořci iedzie/ vpornie zábił/ ma zań zápláćić řto y dwáďdzieřciá grzywien połpolitych *SarnStat* 610, 243, 921, 934.

»przywilej(e) pospolity(-e)« = *privilegia communia a. generalia a. publica JanStat (11): UstPraw* H2; którą [*kařń*] ná ćię kładzie Prawo Połłkie/ y Przywileie Królestwa Połłkiego połpolité *OrzQuin* Aa3; PRzywileie połpolité y ořobliwé/ niemáią bydz wykładániém iákim ná inné rozumienié obráćané/ iedno ná to/ iáko w łobie brzmią *SarnStat* 52 [*idem* 327, 765]; cokolwiek nam Státutów koronnych/ y Przywileiów połpolitych pokazano będzie/ vczynić łie obowięzuiemy. *SarnStat* 93, 12, 52, 54, 74, 99, 327, 765.

»pospolita reguła« (1): *verbum irregulare*, Które łie niedzierzy połpolitey reguły. *Mącz* 351a.

»sąd pospolity« (1): Tudzieř teř y ći rycerřkiego řtanu ludzie [...] mogą [...] vpomináć řię tego v drugich PP. Bráćiey řwych niedbáľřzych/ aby z nimi wěpoł ćwiczeni y gotowi byli [...] y pozwáć o to ieden drugiego do řádu Połpolitego wybornie moře *GrabPospR* K2v.

»sąd pospolity« = *Sąd Ostateczny* [szyk 6:3] (9): Nyebyřki on [*kościół*] / gđzye duchowye ták Anyelřcy/ yáko ludzie teraz bez ćyał/ po ořtátnim á połpolitym řáďzye bořym [...] vmocnyeni y vpewnyeni łáľką bořą [...] wyeczney rádořci vřzywáją *KromRozm III* B3; *BiałKat* 103v [2 r.]; *KuczbKat* 60 [5 r.]; Siodmego [*dnia*] odpoczywáć będziem s pánem bez ćiał/ po řmierći: á na ořmy on/ řádu Bořego obudzeni y z ćiałmi náľřzymi řtániemy przed řádem onym połpolitym/ y řtolicą řprawiedliwą. *SkarŻyw* 4.

»sjem, sejmik pospolity« = *conventio communis JanStat (14:1): RejZwierz* bb2v, 109; [*duchowni*] piřáli teř krzywdy řwoie ktore mieli od przełožonych řwoich/ ktore y ná řeymie połpolitym przełádáli w Wormácyey *BielKron* 199v; WWładziřłáw [!] Monárchá trzeći/ po řmierći Boleřłáwá ná oycowřki řtolec wybran w Krákovie ná řeymie połpolitym *BielKron* 354, 155v, 198v, 207v, 300v, 373v, 405; Obiecuiemy/ iż řadnych vřtav nowych niehcemy czynić/ áni rořkařemy poddányim náľřzym ná Woynę řię ruřzyć przez řeymu połpolitégo *SarnStat* 67 [*idem* (3)] 123, 298, 914, 1204.

»spolność pospolita« (1): [*cudzołóřstwo*] grzech teř nieřprawiedliwořci w łobie zámyka: ktorym nietylko ludzie przećiwko bliřniemu/ ále y przećiwko řpolnořci połpolitey grzeřzą. *KuczbKat* 320.

»pospolity synod« (1): Gđzieby [...] pokazáło łie/ řeby tymi řpořobámi/ nieprzyiaćielowi wytrzymáć łie niemogłó/ łamo Duchowieńřtwo bez wyćřku/ niezániechałoby łie do tego przyłóżyć [...]. Čzego moře ná połpolitym Synodzie namowę wćřás vczynić *PowodPr* 84.

»trybunał pospolity« (1): A Trybunału tego połpolitégo Koronného poprává záwřdy ma byď wolna/ zá zezwoleniém řpólnym ná řeymie. *SarnStat* 861.

»uchwała(-y), ustawa(-y), statut, dekret, postanowienie, konstytucje, mandat pospolity(-a, -e)« [w tym: *ustawa i postanowienie* (1), *mandat i ustawa* (1)] = *commune decretum* PolAnt; *decretum* (*publicum*), *edictum*, *literae publicae*, *plebiscitum*, *rogatio* Mącz; *edictum publicum* Modrz; *communis ordinatio* JanStat [szyk 21:18] (23:8:3:3:2:1:1): ComCrac 12v, 17v; KromRozm III Q; aby [król] nie raczył się ku składaniu tej winy skwapić ani tego za uchwałę pospolitą wpisać, gdyż to jest uchwały pospolitej natura, aby na nie wszyscy, quorum interest, zwalali. Diar 59, 54, 56, 88, 89; Rzeźnicy áby wrzedliwego álbo fłkótego/ y którymkolwiek innym obyczáiem niezdrowego bydlá niebili/ y nieprzedawáli/ pod winą wedle póspolitey vchwały włożoną. GroicPorz f4v, b3v, c3v, k4, p4v, q2v; BibRadz 2.Mach 12/4; Dla tego bylá tá vchwałá póspolita krolow y pánow Polfkich/ iżby nigdy żadnego s kfiążát Sáfkich [...] ná krolestwo Polkie áni ná żadne przełożénstwo nie brali. BielKron 373, 124v, 201, 206; Edictum et decretum, Póspoliti mandat/ Vftává. Mącz 49a, 49a, 357c, 372b; OrzQuin Aa3; Przeto iáko ná niektórych mieścách dáwno przedty^m pod obiemá ołobámi [Eucharystię] przyjmowano/ ták potym zezwoleniem y dekretem póspolitym wżyścy ná iedney ołobie przetawáli. WujJud 179; ModrzBaz 139v; CzechEp 27; ReszPrz 108; gdyż to [nieuszanowanie niedzieli] było przeciwko Pánu Bogu/ przeciwko zákazániu vrzędnemu/ y przeciw póspolitemu póltánowieniu WerGość 229, 265; Które to Artykuły tu wysłzýy wypifáné/ [...] zá Práwo y zá Státut vftaw póspolitych [...] máią byđz trzymáné y chowáné SarnStat 1218, 85, 93, 312, 584, 1040, 1216; PowodPr 80.

»wiara pospolita« (1): Papieżom y iego potomkom flufznie wftępującym będe pracowál wiernie dla obrony wiáry póspolitey/ około wykorzenia kácerftw/ y błędow/ y odłcepieńftw KrowObr 36.

»wolność(-ci), swoboda(-y) (a. świeboda) pospolita(-e)« [w tym: *swoboda i wolność* (2)] = *libertas communis* Mącz, JanStat; *publica libertas* (*publicae libertates*) JanStat, JanPrzyw; *libertas* (*plebis*) Mącz; *communis securitas* PolAnt [szyk 24:5] (26:5): Diar 25, 26, 61 [2 r.]; DiarDop 105; Ktoryby Celnik cło wybierał od Perfony duchowney álbo flácheckey nád wolność póspolitą: tákowy celnik przepada winę łowitą UstPraw E2, E2 [2 r.]; Mącz 297d, 315a, 330c, 419b; Przez którego [prymasa]/ Pan Bóg Królá Polakom dáie: wolności póspolitýy/ pokoiá/ y duźného zbáwienia Korony Polkiéy ftrzeże. OrzQuin [Aa6], Cv, C2, C4v; BudBib 2.Mach 9/21; Więc Práwá báć fię niechćećie [...]. Y dla tego iednáćie fię póspolicie o dżiwne [...] zbrodzie [...]: bo tym iednániem/ obrażona zoftawa Wolność póspolitą [!]/ zgwałczony zoftáie Koronny pokoy GórnRozm K2; PaprUp F2v; y koronowanie nasze skutek szczęśliwy wzięło y Prawa wolności y swobody pospolite, takze Pacta zposły naszymi postanowione są przez nas ActReg 133; PRzywileie póśledniýfzé po przywileiu Królá Lódwiká/ który ieft dan wżyftkiéy fzláchćie/ fą dáné ołobóm pewnym álbo miáftóm ná clá Moftowé/ álbo Grobelné/ przeciwko póspolitýy fzlácheckýy wolności SarnStat 68, 39, 46, 50, 132, 396 (9).

»pospolity(-e) zjazd (a. zjachanie)« [szyk 2:1] (3): I o to też pilnie WM prosimy, abyście nam świadki na powiatowych sejmiech albo też i na inych zjeżdźciech pospolitych być raczyli DiarDop 114; WujJudConf 153; Bo [...] gdy domá wczáłom á rofkószam/ á tu zásię (w póspolitych ziązdach) pieniądzom ábo zábiegániu łálki ludzkiej fluzýćie: niedziw iż wżyftkie złe rázy/ ná Rzeczypośpolitey [...] zoftáwáią. PowodPr 78.

»pospolite zjednoczenie« (2): Iáko tego poŝpolitego ziednoczenia/ Chrzeŝciánin Ruŝki ŝwoie zbáwienie miłuiący czekać niema: ále bez omieŝzkánia wynić z odŝczepieñstwá winien ieŝt. *SkarJedn* 383, [A*2].

Zestawienie: »pospolite(-a) ruszenie, wojna, wyprawa« [w tym: *wojna albo ruszenie* (3)] = *expeditio generelis JanStat, Cn; expeditio universorum Modrz; expeditio bellica a. publica, belli motio generalis, bellum generale JanStat; expeditio maior Cn* [szyk 56:51] (94:14:2): *ConPiotr* 33v, 34; *ZapWar* 1548 nr 2668; *Diar* 81 [2 r.]; Zá namowá rad náŝzych y prosbá poŝłow ziemŝkich/ vchwaliliŝmy wojnę álbó ruŝzenie poŝpolite/ ku ktoremu gdybyŝmy ŝię o gwałtownym nieprzyaciélu oŝtyŝzeli/ ámi oŝobá náŝzá przyiedziemy. *UstPraw* K3; *RejZwierz* bb4, 103; *OrzRozm* N3, V, V2v, V3; Ná drugi rok/ tho ieŝt 1520. ruŝzono Sláchtę y Rycerŝtwo Poŝkie poŝpolitá wypráwá/ ŝciágnęli ŝię do Bydgoŝczy czáŝu Ieŝiennego *BielKron* 418; *OrzQuin* P4v; Dwoiákim ŝpóŝobem v nas bywa wojná: ieden/ gdy áamá ŝláchtá poŝpolitym ruŝzeniem ná wojnę iedzie [*alias ab equitibus universis, nullo precio dato*]: drugi/ gdy ŝołnierze zá pieniádze náięci wojnę ŝłuŝá. *ModrzBaz* 119, 119v, 120, 120v, 137v; *StryjKron* 457, 577; Pierwey to v Krolá byŝo w mocy nie ŝkládáiac Seymu/ ruŝzenie poŝpolite ná wojnę vczynić *GórnRozm* B2, A2v *marg*, Bv, M; *ActReg* 3v, 5, 10, 50, 74 [2 r.], 137; *OrzJan* 61 [2 r.], 64; POŝpolité ruŝzenie wojny nieináczý/ iedno rozmyŝlnie y z ŝłuŝnych przyczyn y potrzeby poŝpolitéy ná przyŝŝle czáŝy vŝtáwiác będziemy *SarnStat* 123; będzie w mocy náŝzey zá Dekretem tego Séymu ruŝzyć wojnę poŝpolitá: gđzieby tákowa nawálna potrzebá przyŝŝlá/ ŝeby pomoc vchwaloná nie moglá temu doŝyć vczynić. *SarnStat* 298; A Tákové ruŝzenie poŝpolité nie ma bywáć/ ieno áŝby pewná á dowodná rzecz byŝá [...] ŝe nieprzyaciél ŝtárgawŝy przymiérze/ które z Królewŝkim Máieŝtatem byŝo zákroczyŝo/ áam głowá ŝwá do króleŝtwá miał wtárgnáć *SarnStat* 423, 78, 117 [2 r.], 123 [2 r.], 124, 127 (55); *GrabPospR kt*, Kv [2 r.], K2 [4 r.], K3, K3v (15); *PowodPr* 62 [2 r.]; Powinnoŝ náŝzá Szláchecka Poŝka tá ieŝt/ ábychmy káŝdego nieprzyaciéla Koronnego/ bądŝ práwicámi ŝwymy zá poŝpolitym ruŝzeniem/ bądŝ ŝołnierzmi zá Pobor/ od gránic odganiáli *VotSzl* C3v, C3v [2 r.].

Szeregi: »pospolity, (albo, to jest) powszechny« [szyk 7:1] (8): A dla tego teŝ częŝtokróć ten koŝcyoŝ zowyemy koŝcyoŝem Kryŝtuŝowym [...]. A my ij teŝ zowyemy ŝwyętym/ poŝpolitym/ álbó wŝáŝnyey/ powŝŝechnym (co Grekowye zowá catholicam) *KromRozm III* B5v; Co ŝye yáŝnye okázuye z pirwŝŝego poŝpolitégo álbó powŝŝechnego concilium *KromRozm III* C4, C5, D8v, E4; *BialKat* 116; Toć ieŝt oná Boŝka cnotá/ powŝzechná y poŝpolitá dobroć/ ktora Bogu wŝáŝná ieŝt: y ktorey my teŝ náŝládowác iáko Boŝy náŝládownicy mamy. *Skarŝyw* 114; *NiemObr* 38; [*HerbOdpow* T2v, Z4v].

»pospolity a(l)bo (a) ŝpolny (a. ŝpoŝeczny)« = *publicus Modrz* [szyk 2:2] (4): Ale w tym páñŝtwie gđzie nie pod iednego zwierzchnoŝciá/ ále pod wiela ludzi porzádná ŝpráwá ludzie żywá/ wdy ŝpolná/ á poŝpolitha ŝwobodá być muŝi. *GórnDworz* Ggv; Ten [*post*] poŝpolity álbó ŝpoŝeczny czyniono y czyniá teraz w Zborzech Boŝych náŝzych czáŝow ááloŝnych *WujJudConf* 191, 191; *ModrzBaz* 11.

»pospolity i zwyczajny« (1): które to podatki zwykŝy byđŝ pláconé Monetá poŝpolitá y zwyczajná [*in moneta currenti JanPrzyw* 10]/ á oni groŝŝe Práŝkie od Kmieci wŝięli/ y do náŝŝego ŝkárbu wnieŝli *SarnStat* 888.

W przen (5): Abowiem zaprawdę piŝmo á Xięgi ŝá pewná rozmaitych rzeczy piámięciá/ y wŝyŝŝkich wiadomych rzeczy poŝpolitá ápteká/ álbó ŝpiŝarniá. *KwiatKŝiáŝ* Hv, F3; *RejPos* 23; Przymiérze

łtanowiąc z nieprzyjacielem: woyny zaniechować: odłogiem prózno domá leżeć: wżyſtko to łą pożytki właſné: áli ztąd wrzód poſpolity roſcie/ zbytek/ niezgodá/ leniſtwo *OrzJan* 48; *PowodPr* 77.

[*Niektóre użycia tego znaczenia, być może, powinny się znaleźć wznacz. 4.*]

a. *O Wulgacie i jej przekładach (nazwa od „vulgatus” powszechnie znany, rozpowszechniony)* (5) : Pierwſza [*przyczyna*]/ iż ten text poſpolity Łaciński ieſt dobrze doſwiadczony/ y łamą dawnoſcią/ y zwyczáiem koſcioła wżytkie⁸⁰ vtwardzony. *WujNT przedm* 9, *przedm* 15.

W charakterystycznych połączeniach: poſpolity łaciński (4), papieski.

Wyrażenia: »poſpolita(-y) Biblia, Nowy Testament« [*szyk 1:1*] (1:1): ácz nie przymy tego/ iż w poſpolitym Łacińkim Nowym teſtámenście [...] łą nieiákie omyłki *WujNT przedm* 4; Acz tedy w Bibliey náſzey Łacińkiey poſpolitey łą niektóre omyłki ábo ráczey rózne czytánia y mieyſcá wątpliwe: wſzákże [...] *WujNT przedm* 5.

»poſpolity przekład« (1): choćiaż by ták ty łłowa łam [*Paweł apostoł*] nápiſał/ (o czym mnodzy wątpią/ bo ich w poſpolitym łtárym Papieſkim przekładzie/ nie maſz [...]) *CzechRozm* 39v.

b. *Wspólny w jakimś ograniczonym gronie; zbiorowy* [*cf* też *uwaga przyznacz. 6.*]; *promiscuus* *Mącz* (69) : *KromRozm I* Iv; *LubPs* N5v; Począł ſie też Krol Kázimierz pracować iákoby Vniuerſitas w Kázimierzu była/ to ieſt/ Kolegium mieyſce poſpolitego vczenia żaków *BielKron* 376v; Phidicia convivía parca et frugi, Bieſiády á kołáciye poſpolité były Łácedemonſkie bárzo skromne y mierne. *Mącz* 297c; Sacrum, Poſpolita ſchadzka ku bożey ſłuźbie y ofiarowánui v łtárych *Mącz* 363a, 224b, 329c; Acz to iednák wiedzieć potrzebá/ że kázda Mſza ieſt poſpolita/ gdyż kázdemu wiernemu wolno iey ſłucháć/ y z Káplánem ofiárujący^m dobrodźieyſtwá Pána Chriſtuſowe rozmyſłać *WujJud* 226, 226 *marg*, 227, 227v, *Mm*6; *RejPosWstaw* 42; *SkarŻyw* 89, 535; *Calep* 257a; Wieczerzą Páńſką Páweł ś. zowie nie łámo vżywánie Sákrámentu Ciála y krwi Páńſkiej: ále one wieczerze poſpolite/ ktore ná pámiątkę wieczerzey Páńſkiej á ná znák miłóſci Chrzeſcijáńſkiej Korynthiánie w koſciele ſprawowali *WujNT* 607; zá władzą y mocą tegóž ninieyſzego Séymu Wálnego/ zá poſpolitym zwoleniem y rádą wſzytkich łtanów króleſtwá náſzego vſtáwiamy/ [...] *SarnStat* 1216, 73, 443.

poſpolity komu, czemu (6): [*Ezop*] iechał do Delfow/ Iż táń była modła Bogow: Po wſzem ſwiećie známienita/ Zwłáſzczá Grekom Poſpolita. *BierEz* G3v; *GroicPorz* a2v, a4v; obiecuiemy: iż wſzytkié Ziemie Króleſtwá náſzego Polſkiego [...] do iednego Práva wſzytkim Ziomom poſpolitégo przywiedziemy *SarnStat* 894, 476, 928.

poſpolity między kim [„sobą”] (1): CZáłow onych [...] ſłtháło ſie ſzemránie między Greki przeciwko Zydom/ iż wdow ich nie dopuſzczáli ku poſpolithey ſłuźbye między łobą. *RejPos* 22.

W połączeniu z zaimkiem uogólniającym (6): Swieckie Práwo ieſth rozmáithe/ Przodkiem to ktore ieſt wſzem narodom poſpolite/ ktore Łáćinnicy *Gentium* zową. *GroicPorz* a2v, a4v; A záſię wſzytkich Zydom poſpolite zdánie ieſt/ iżby Moizełz tę Hiſtoryą wypiał. *BibRadz I* 274; około płácenia Podkomorzóm Ziemſkim iednę y poſpolitą wſzytkim ziemiám vſtáwę vczyniliſmy *SarnStat* 928, 894, 1045.

W przeciwstawieniach: »poſpolity ... oſobliwy (3), oſobny (a. kázdy z oſobna) (3), włáſny, oddzielony, pokátny« (9): przyięt [*kardynał*] z wielką radoſcią od Krolow/ táń nowe rady niektóre były między imi poſpolité y włáſne *BielKron* 413v; *SarnUzn* B5v; Ale iż ieſt Modlitwy łpoſob

dwoiaki/ Ofobliwy y Połpolity/ tedy vżywamy łowney modlitwy/ áby oná wśpomagała chuc nąlszę wnątrzną y pobożność: á w Połpolitéy zás/ ktora ieft vřtáviona [...] pewnych y ku temu obránych czałow/ żadnym obyczáiem ięzyczne álbo łowne mowienie opuřczóne być niema. *KuczbKat* 370; *WujJud* 225, 226, 227; *WujJudConf* 180v; *RejPosWstaw* [143⁴]v; ábyłmy fie tak połpolitym znieśienie^m/ [...] iáko też káždy z ofobná do tego ściągáli/ ábyłmy fie ludem ie⁸⁰ [*Boga*] bydź znaleźli *PowodPr* 80.

Wyrażenia: »pospolita(-e) modlitwa(-y)« = *communis obsecratio PolAnt*; *supplicatio Mącz*; *preces publicae Modrz* [szyk 12:8] (20): áno mařz w łprawách Apořtolfkich/ iż łye zchadzáli do yednego domu álbo y do kořcyoła ná połpolitą modlitwę *KromRozm II* xv; *Leop 2.Mach* 8/29; *BibRadz 2.Mach* 8/29; *Mącz* 48d, 305d; *KuczbKat* 370; WYznawamy też/ choć káždy z ofobná modlić fie może ięzykiem ktory^m vmie/ wřzákże połpolite Modlitwy we Zborzech Świętych ięzykiem włáwnym á połpolitym máią być czynione *WujJudConf* 183, 146v, 156v, 185, 188; *RejPosRozpr* b3; *RejPosWstaw* [143⁴]v; *ModrzBaz* 49v; ieft [*w Rzymie*] Kłářtorow przez 80: okrom tych/ łą y inřze kořciołki/ káplice/ domy do połpolitych modlitw. *ReszHoz* 115; Wřzelkie zezwolenie w iedności kořcioła Chriřtuřowego/ ná Conciliách/ ná Synodziech/ y ná połpolitych modlitwách/ więřzey mocy ieft/ niżli ofobnego ktorego człowieká. *WujNT* 77, 419, 447; iż ná przeřłłym Trybunale Lubelřkim/ gdy nąřzy Kátolikowie modlitwy połpolité odprawowáli o beřpieczeńřtwo Koronne od Turkow y od Tátárov: Zbor tych Nowokrzczęńcow [...] też modły do Báálá řwego czynił *PowodPr* 35; *SkorWinsz* A2.

»pospolity pożytek« (1): Wiele mu darowali y przynóřli pieniędzy ludzie pořtronni: [...] ále on przyięć ináčzey niechćiał/ iedno áby to řtářřzemu oddano było: á ná połpolity řię kłářtorowi pożytek obroćiło. *Skarřyw* 334.

»pospolita spowiedź« = *spowiedź powszechna*, tj. zbiorowe wyznanie grzechów bez pořśrednictwa kapłana (1): (nagł) Połpolita řpowiec. (–) Ia grzeřzny człowiek řpowiadam řię panu bogu wřzechmogáćemu wtroyczy iedynemu/ moych wřziřtkych grzechow ktorichem řię dopuřcił [...] od pořliedniei řpowiedzi ář do tey godziny *SeklKat* V4v.

Szeregi: »pospolity i jawny« [szyk 1:1] (2): ZBory álbo zchadzki wiernych Bořych nie máią táiemne być/ álbo pokátne/ ále iáwne y połpolite *WujJudConf* 180v; *LatHar* 186.

»jeden, (i) pospolity« = *unus (atque) communis JanStat* (5): řtąđże mařz iż Wandali Szwabi/ Burgundi pořřli z kroleřřhwa ziemie pořłkiey, rozmaitimi imiony wezwani [...], ieden ięzik pořłki pořpołty [!] maiącz [*linguam et sermonem polonicum profitentes et loquentes*]. *MiechGlab* 49; A řaden niechay nie rozumie áby duřze nářychmiał po řmierći řąđzone były/ wizytki řą zářřzymáne w iedney y połpolitey řtraży/ ář cžas przyđřie gdy Naywřřřzy Sęđřia vćzyni Sąd o zařługach ich. *Grzegřm* 15; *SarnStat* 476, 928, 1045.

»spolny, pospolity« (1): A nie ieft też potrzebá tego/ áby modlitwy řpolne połpolite miály być iednákie po wřzyřtkich mieyřcách/ ile řię pořřądku y czału dotyczy. *WujJudConf* 185.

W przen (1) : Ale ieřłiby więc zćřzym řię pokázáć řmieli/ niech řię řtáwią poki ten ziařd trwa. Zezwolili zwierzchnóć moiá kořćielna/ pořřę z nimi o połpolity plác. *PowodPr* 37.

α. O wspólnym prawie własności użytkowania (6) : Detrudi de saltu agroque communi, Być zepchniön z poſpolitey dąbrowy y roley. *Mącz* 466d.

pospolity komu (1): Kiedy między krzeſciány było iedno ſerce/ iedną myſl/ y iedną wola/ á tak y wſzytki rzeczy były poſpolite wſzytkim. *RejPosWiecz*² 94.

pospolity miedzy „sobą” (2): Łukaſz S. w ſprawách albo dzyeyoch Apoſtołſkich/ o pyerwſſych krzeſciánynoch nápiſał: Iż myeli myędzy ſobą wſſytkye rzeczy poſpolite. *KromRozm I* M2; *RejPosWiecz*² 94, 94.

W połączeniu z zaimkiem uogólniającym (3): *KromRozm I* M2; ktorzy myſlą á wolą iednoſtáyną bywáią złączeniu/ nic nie wątpią/ że teſ wſzytki rzeczy miedzy ſobą poſpolite máią. *RejPosWiecz*² 94, 94.

W przeciwstawieniu: »pospolity ... własny« (1): *Mącz* 59a cf »pospolite dobro«.

Wyrażenia: »pospolite dobro« (1): Coenobium, Kłaſztor/ Mieyſce ná którym z poſpolitego dobrá żywą/ nikt nie ma nic właſnego. *Mącz* 59a.

»pospolity [= *mający więcej panów*] młynarz« (1): Gdy młynárzá máią trzey brácia/ tedy ieden z nich moſe okrom bráciey o krzywdę poſtępić s nim Práwem. [...] Ktory kmieć pod inſzym pánem ſyedzi/ a drugiego bárć dzyerży. [...] ktorego kmieciá ten pan co pod nim ſiedzi kmieć bronić niemoſe/ y owſzem ma s nim czynić ſprawiedliwoſć/ iáko ieſt wyſſzey nápiſano o poſpolithym młynárzu. *UstPraw* F2.

c. Dotyczący dwu stron. obopólny, wzajemny (21) : *ZapWar* [1546] nr 2636; potym ſie [cesarz] s Papięzem ziednał/ á byli w práwym przyiacielſtwie rádzác około poſpolitey obrony *BielKron* 181v, 407v; *Mącz* 190b; *SkarJedn* 376; PRZYWILEY PANOW Litewſkich [...] Którym ſwiádczą, iż [...] nie inégo, iedno Władysłáwá Króla zá Pána będą mieć po ſmierci Witółtowéy: ktemu, ze Król zá poſpolitém zwoleniém oboygá Pánſtwá ma byđź obiéran. *SarnStat* 992, 1022; á chce támtá ſtroná [tj. *przeciwnicy religii katolickiej*]/ iákiey poſpolitey o tym roſpráwy: ná te w obycay Diſputácyey abo ſwarow nie rádzę: máiąc dawne y ſwieſze przykłády/ iż z tąđ wiétfze roznice á obrázy ſpolnie roſtą. *PowodPr* 46.

pospolity komu, czemu [„*dwiema, [obiema]*”] (2): Epicoenum, Latine, Super, commune, vel Promiscuum, Dwiemá poſpolite *Mącz* 106b; [przy drugich końcach laſki ma być przywiązán powroz obiemá ſięciám poſpolity *Cresc* 1571 628]. Cf *pospolity komu i komu*.

pospolity komu i komu (1): że ieſt troiákie pożywánie Ciála Pánſkiego: iedno Sákrámeⁿtálne/ ktore y złym y dobrym ieſt poſpolite/ drugie Duchowne *WujJud* 257.

Wyrażenia: »dobre poſpolite« (1): A tak/ co z dobrym niechay będzie poſpolitym/ Helená niechay w Troi zoſtátanie/ áſ teſ nam Graekowie zá Medeą nagrodę wczynią. *KochOdpr* C2v.

»pospolite obcowanie« [szyk 1:1] (2): A ſnadz by ſie był widomie a niepokrycie wzruſſył przeciw mnie ſprzećiwnik moy nieták by mi žal było/ bo bych ſie był ſtrzegł ſniem obcowánia poſpolitego. *RejPs* 81v; *KuczbKat* 305.

Szereg: »zobopolny i poſpolity« (1): ácz ná [...] Séymie Wálnym [...] Kſięſtwá náſzé Oſwiećimſkie y Zatorſkie zá zobopolnym y poſpolitym zwoleniém Przełożonych y Stanów [...] były ziednoczone *SarnStat* 1215.

α. *O obopólnym prawie własności (4)* : *LibLeg* 6/157, 157v [2 r.]; o pyethnasczie kop grossy ktore daly rodzoney syestrze Cathárzinye Piorunowskyey s pospolithego domv [...] *ZapWar* 1550 nr 2666.

β. *O przynależności terytorialnej (2)* : Item o Młyn na rzeczce Colaczinye kthora yełth granycza, gdyłz rzeka yełth pospolitha, a brzeg yey yeden yełth Corony polłkiey, a drugi zyemye Moldawłkiey, Theda [!] y młyn ma bicz połpolithi *LibLeg* 6/157v.

pospolity czemu i czemu (1): Item ponyewall pod Choczinyem dnyestr rzeka yesth pospolitha Coronye polłkiey y zyemye Moldawłkiey, Nychby thefz przevołz bil pospolithy *LibLeg* 6/157.

γ. *Równoczesny [z kim] (1)* : Sobotną zalię abstynencyą [...] wípomina Innocencyus Papież [...]. Wznawiamy łobie tym rownym mięśnych pokarmow więciem/ żałofny pogrzeb Pánłki [...]: á niehcąc połpolitego z Zydy mieć wefela/ do Niedźziele świętey iákożkolwiek łię gotuiemy. *LatHar* 125.

d. *Wszystek, ogół, cały, każdy, wszelki (z przeczeniem: żaden, nikt, nic) (32)* : *BierEz* C3v; *MiechGlab* 70; *RejWiz* 161 marg, Ddv; *UstPraw* G4v; *BielKron* 161v; Będzie też rzecz pomocna kiedy o nałzych połpolitych naukach á czwiczzeniach łtowarziłzmi będziem rozmawiać *KwiatKsiqż* L2v; *Tabellarium*, [...] Sklep á mieysce do chowánia połpolitych ták Ziemskich/ grockich/ mieyskich yáko y konfłtorskich Xiąg y przywilejóv. *Mqcz* 438a, 237b; ponieważ Páłterzom/ kthorzy połpolitą łwych Kościołow pracą ná łobie máią/ ták wiele czálu niesłtawa/ áby ono łtáranie ołobliwe okołó dżiatek Wiáry vczenia/ przyiać ná łie mogli. *KuczbKat* 130; *BielSpr* 40; *ModrzBaz* 79; *SkarŻyw* 574; Téż vłtawiamy: iż Miełczánie Bocheńłcy álbo kupcy łoli máią mieć zupełną moc połpolitą łól wożić do łłkáu Krákovłłkiego *SarnStat* 373; A přęłcriptia krzywd włzelákich/ łłzkód y gwałtów połpolitych/ trzy láta/ wedle zwyczáu oného byđz ma. *SarnStat* 1168, 605; Y niemálz zá tym tákies połpolitey niecnoty w Polłzce/ ktorą gdy łudźie vłłyłzą/ połpolicie pogánia *PowodPr* 65, 78; Tákies łię złodźieyłtwa miedzy łudźmi w dobrách połpolitych rołkwitnęły/ [...] iż trudno poznać iefłi tu Chřełłcijanie *SkarKaz* 351b.

W przeciwstawieniach: »pospolity ... jeden, niektory« (2): Chřiłtus zmartwychwłtánia łwego/ y innych táiemnic wiáry/ nie záraz oznaymił człowiekowi połpolitemu; ále tylko niektorym przebrany vczniom łwym *WujNT* 440; GDy Práwa połpolité y Vłtawy Koronné nie iednégo/ ale połpolity łud obowięzuią *SarnStat* 50.

Wyrażenia: »pospolity człowiek, łud, narod« = *communis populus* *JanStat* [szyk 6:3] (6:2:1): nád to iefłcže dołyc dobrze y łzeroce wypiláli ie [zachowanie i obyczaje króla] vczeni łudzye/ w łwoich Orácyach álbo Kazánium/ y wydáli połpolithemu człowieku iáwne *BielKron* 425; aes collectaneum. Pieniádze przez połpolitego człowieká zdáne. *Mqcz* 187c, 45d, 53d; Bo ácz łą łtany rozne/ y ná rozne łprawy/ vrzędy [...] rozłádzone/ á włzákoż iuż łtan narodu połpolitego/ thák mi łie zda/ iż iefł włáłnie ná czerzy częłłci rozdzielony/ tho iefł/ łtan małżeńłki/ łtan wdowi/ łtan dziewiczy/ á cżwarthy łtan bezzakonny *RejZwierc* 30; *WujJud* 184; *WujNT* 440; *SarnStat* 49, 50.

»nalepszy miedzy połpolitemi« (1): Lekarłłtwa rozpułzczáiacze łą: ktore łubtilizuią wilkołci grube á rozpadzaia [!] ie/ á łą ty, Rumień/ diáltea, Ale iefł Rumien naleplzy miedzy połpolitemi. *FalZioł* V 96v.

Szereg: »wszytek (a. *wszen), pospolity« (2): Przetoż tám porządnie wyliczył/ ktoreby były dobre vczynki w každy pći/ wieku/ y w przełożenstwach: co łtarym przynależy/ młodym/ włługuiącym łłowem Bożym/ y włzem łługom połpolitym. *RejPosWstaw* 21v; Włzytek świat połpolity pątrzy Krolá łwego Obyczáiw [*Componitur orbis Regis ad exemplum*] *ModrzBaz* 23.

W przen (1) : Iuż łie pewnie wyroki mułżą pełnić Páńłkie/ Iż thu wiernie nábyte dobro krześciáńłkie/ Poydzye w narod z narodu/ á co złe nábyte/ Rołchwytáią tho márníe ręce połpolite. *RejWiz* 105v.

2. *Publiczny, urzędowy, państwowy, też: komunalny, gminny; publicus HistAl, PolAnt, Mącz, Modrz, JanStat, JanPrzyw, Cn; communis Mącz, Modrz, Vulg, JanStat, JanPrzyw, Cn; civilis, medius, tritus vulgaris Mącz* (516) : *KłosAlg* A4v; *Diar* 20, 24, 27, 30, 63; Raczycie WM wiedzieć, iż forma naszej RP ta jest, że bez sejmu ani sprawiedliwość ani obrona ani żądny koronny pospolity porządek stanowić się nie może. *DiarDop* 110, 114; *GroicPorz* g2; *UstPraw* F4; *Mącz* 405a; *GórńDworz* Gg2v; *RejZwierc* 183; ktore *beneficia* niechayby łámi ktorzi łe dżierzą pod łumnnieniem łżácowáłi/ y w reiełtr połpolity to dáłi *ModrzBaz* 122, 34v, 101, 125, 138 [2 r.]; *OrzJan* 56, 78; *SarnStat* 141, 326, 1051 [3 r.]; *PowodPr* 19, 78 [2 r.]; Gdy łkarb połpolity piáłtuia/ o Boże iáko ręce łwoie mażą. iż łedwie [!] połowicá z vbogich kmiotkow y miełzczan ná opáłtrzenie połpolite dochodzi. *SkarKazSej* 705a, 695b.

W przeciwstawieniach: »własny (13), swoj (11), osobliwy (5), pojedynekowy (5), prywatny (5), domowy (2), osobny (a. každy z osobna) (2), nasz ... pospolity« (44): *BierEz* M3; *KlerWes* A2; Každy ná łwe łkrzydłó goni A prze náłż włáłny pożytek Ginie połpolity vżytek *RejRozpr* F4; *SekłKat* M4v; *DiarDop* 107; *BielKron* 340; et domestica feremus ut censes et publica, Y ołobliwe y połpolite. *Mącz* 94c; A zaż to nie okrutna rzecz łełt/ łpráwować tho łmieniem włżéy Rzeczypołpolitéy/ co Rzeczypołpolitą płuie? áby ták przez łżkodę połpolitą/ łwégo włáłnégo pożytku Połeł dołtápił. *OrzQuin* C3v, C2v, C4v, C6; *GórńDworz* G5v; *RejPos* 24v; *RejZwierc* 120; IÁko wiele ná dobrych obyczáioch náleży/ á iáko y połpolite y každy z ołobná rzeczy nimi łię ząwieráią/ [...] w piwłżych Księgách dołýc dołtátecłnie [...] vkázáłıfmy. *ModrzBaz* 69v, 18v, 23 [3 r.], 35, 94, 124v, 138; *SkarJedn* A6v; *SkarŻyw* 115; *KochPam* 82; *ArtKanc* T5v; Táł y ten załługuie mieřziáczkę/ [...] ktory czáfu niebełpieczeńłtwá R. Połpolitey/ piwłey o łwoim dobrym/ niż o połpolitym/ obmyłława y rádzi. *Phil* B2, Q3; Iáko bowiém włáłny pożytek priwatny rołćie z połpolitégo złégo/ táł zásię dobro połpolité mułi pewnie rołć z priwatnégo złégo. *OrzJan* 48, 48, 50; *SarnStat* 194, 538; Gwałci pokoy y połpolity y domowy. *PowodPr* 72, 78 [2 r.]; Táł y w Rzeczypołp: kto tyłó poiedynekowe dobre mienie miłłue/ á o połpolite niedba/ áby łię ze włżytkimi wiázáł: zgináć mułi. *SkarKazSej* 676b, 667a [2 r.], 669b, 678a.

Wyrażenia: »pospolite dobro(-e)« = *salus patriae Mącz, Modrz; commune Mącz, Cn; bonum commune Modrz, JanStat; publicum bonum JanStat, Cn; res publica Mącz; publica salus Modrz; medium publicum, unum Cn* [szyk 54:53] (107); *BierEz* M3; *OpecŻyw* 83; *FałZioł* V 51; Sinowie tych ktoryłżby dla połpolitego dobra zefłzi z tego łwiata, aby z połpolnego łkarbu chowáli byli. *BielŻyw* 6; Ten [*Seneka*] powiadał że połpolite dobre więcey obyczaymi niż odzienim abo zbroią zachowano ma być. *BielŻyw* 126, 13, 26, 63 [2 r.], 84 [2 r.], 117 (13); *ZapWar* 1535 nr 2413; Dayże to miły pánie [...] Aby to pokolenie wtwoiey łáłce byłó Aby łie rozmnożyłó/ ku włłemu dobremu Táł ich iáko

náífemu y poľpolitemu. *KlerWes* A2; *ConPiotr* 32v; *SeklKat* N; *MurzNT* 76; *KromRozm III* F8v; *Diar* 20, 75; *DiarDop* 107, 112; *GroicPorz* b3v, g2; *OrzRozm* P; *BielKron* 321v, 333v, 392v; *KochZg* A2; Manceps, [...] Ten który yáki dochód ku poľpolitemu dobremu należący/ yáko yeřt cło/ porádlńia/ řzos/ dań/ naymuye álbo odkupuye zá pewną řummę pieniędzy *Mqcz* 206a, 35c, 61d, 81b, 139d, 504d, 508a; *SarnUzn* A3; *LeovPrzep* D; *GórnDworz* B, G5v, Q3v; *StryjWjaz* Av; *ModrzBaz* 23, 25v, 43v, 129; *ModrzBazBud* π5v; To ieřt Bořkie nařładowáńie/ ludziom y dobru poľpolitemu dobrze czynić *SkarŻyw* 189, 115 [3 r.]; *PaprUp* F; *Calep* 279a, 766b; *Phil* B2, Q3; *OrzJan* 4, 8, 40, 48 [2 r.], 71; *SarnStat* 84, 171, 194, 980; Sáma kradźieř w Poľfzce kárnořć/ y owřzem řrogořć otrzymała. Bo iż nie Bogu áni poľpolite^{mv} dobremu/ ále priwaćie řzkodźi/ tedy fie go [! *zam.* jej] ludzie ář nářbyt mřzczą. *PowodPr* 79, 10, 72 [2 r.], 74, 76 *marg*, 78, 85; *SkarKaz*)(2v [2 r.],)(3, 610a [2 r.]; Pogáńie to czynili/ gdy řwoie řeymy y rády o dobrym poľpolitym záczynáli: ráđřili řię bogow řwoich przez káplany řwoie. *SkarKazSej* 657a; Táki řię *peculatus*, to ieřt kradźieř dobr poľpolitych w tym kroleřtwie zámmořýła: iż ludzie oto ledwie iákie řumnienie máia. *SkarKazSej* 705a, 657a *marg*, 659a, 663a, b, 665a [2 r.] (22); *SapEpit* A4v.

»jaľmuřna pospolita [= *ze řrodków publicznych*](1): dáley [řw. *Paweľ*] powieda: Iř pierwřzą wiáre/ niektore mľotřze wdowy odrzućili/ gdy řię ná řwovolnořć tego řwiátá vdály/ tákowe każe s kořćioła wyrzucáć/ y niekaże im iáľmuřny poľpolitey vřýwać/ ktorą na on thzás iáľmuřną/ karmiono řlugi kořćielne/ řirothy/ y wdowy vbogie *KrowObr* 142v.

»pospolite księgi« = *concilia publica, libri patentes populo* *PolAnt* [řzyk 2:2] (4): Zdáło řię ludowi poľpolitemu/ áby byli zacie oni męřowie przyięći/ á iřby řpifařwy řpráwy ich/ wñiefiono w křięgi poľpolithe ná pámiáthkę pothomną ludowi Spártáńřkiemu *BibRadz* 1.*Mach* 14/23, 1.*Mach* 14/21; *Grammatophylacium*, Káncelaria teř sklep álbo ynřze mieyřce gdzie poľpolite xięgi/ w które zapiřý czinią/ leżą. *Mqcz* 148c, 51b.

»obrona pospolita« [řzyk 10:7] (17): *BierRozm* 21; ktoręm [radzie koronnej] zupelna niezamierzona [!] nocz [*lege*: moc] ieřt [...] dana, aby radřily o rzeczach na ktorich obrona poľpolita nalieřy. *ConPiotr* 30, 30, 33v; *Diar* 37; *OrzList* hv; Co fie tycze Turkow/ iá nie odmawiam zgromáďić pieniędzy co moře być á dáć ná poľpolitą obronę. *BielKron* 200, 199, 200, 233, 393, 403 (9); *RejZwierc* 188; Ale iřby tá czwarta część/ która ná obronę poľpolitą iřďř ma/ záwřdy řpełná dochodźila: tego Poďřkárbi pilen byďř ma. *SarnStat* 357.

»odprawy pospolite« = *akta państwowe* (2): vřtáwuieřy: áby od tego czářu we wřzytkich odpráwach poľpolitych [...] w tey Ziemi Kiiowřkięy przy řwých dawnych herbięch/ Orlá znáku Koronnęgo Herbu vřýwali. *SarnStat* 1063 [*idem*] 1193.

»pospolite(-y) podatki(-ek), dochody, kontrybucyje, pobory, grosz, cięřary« [*w tym: pobory i dochody* (2)] = *pecuniae publicae, publica vectigalia* *Mqcz*; *contributiones publicae* *JanStat* [řzyk 7:6] (4:4:2:2:1:1); *Diar* 23, 37; *Immunis*, *Wolny*/ *Swiebodny*/ Nikomu nie powinny/ wolá máyácy od poľpolitych poďátków. *Mqcz* 237b; *Publicanus*, Któri poľpolite cła/ pobory/ czinřze/ porádlńia y yne dochody zákupuye álbo naymuye/ *Celnik*/ *Poborcá*. *Mqcz* 329b, 329b, 336b; [*Bolesław Chrobry*] Wřzytki kořćioły od cięřárow poľpolitych woiennych y poďatkowych wyzwolił *SkarŻyw* 357; *Calep* 94b; dla tego zdáło fie nam przez Dekret ninieyřzy vřtáwić/ áby w wyćiągáńiu y znořzeniu poľpolitych

Poborów/ takowy wżędy obyczay y porządek był chowan: [...] *SarnStat* 343; A ieſliby też kto ná dobrá wolné [...] dał ſummę iáką pieniędzy/ áby to ci Prowizorowie z Contribuciy poſpolitych polſkich [...] popłacić byli powinni *SarnStat* 441, 42, 413; *SkarKazSej* 705a.

»pokoj pospolity« = *pax publica* *Modrz* [szyk 49:7] (56): *ZapWar* 1535 nr 2413; *LibLeg* 11/171v; Jako nie jest teraz nic potrzebniejszego nad opatrzenie granic, obrona dla pokoju pospolitego. *Diar* 24, 32, 62; *DiarDop* 104; Abowiem iáko Rycerz waleczny/ pokoiu poſpolitego mieczem broni/ thák Prokurator dowcipem ſwoim ſpráwiedliwoſć mnoży *GroicPorz* e2, B, av, a2, d, k4v (10); *OrzRozm* E2, E2v [2 r.], E3; *BielKron* 224 [2 r.]; *OrzQuin* C; *GórnDworz* Hh2; że vrząd naprzednieyſzy zwierzchnoſći ten ieſt; ſtárác ſie o záchowanie poſpolitego pokoiu/ y o beſpieczne wżem obywatelom mieſzkánie. *WujJud* 3v; *WujJudConf* 213v; *ModrzBaz* 12v, 49v; *SkarJedn* 240; *StryjKron* 587 [2 r.]; *CzechEpPORz* *4v; Przeto przyſtałoby to wam zwierzýć tego Krolowi/ żeby ſtrzękl pokoiá poſpolitego/ á iego vrząd żeby pożywał tych/ ktorzy pokoy poſpolity burzą *GórnRozm* C3, C2 [5 r.], C3, D2v, G4, K4v; *ActReg* 147; *OrzJan* 54; *WujNT* 248; *SarnStat* 15, 80, 117, 128, 782, 1171, 1313; *PowodPr* 62, 71; *VotSzl* E3v; *SkarKazSej* 686b.

»pokoj, przezpieczeństwo pospolite(-y)« = *zakaz naruszania spokoju w miejscach publicznych, zwłaszcza używania broni; pax communis, securitas publica* *JanStat* [szyk 4:1] (4:1): PO Przyſyędze nákaże mu Sędzia przes wyrok/ pokoy poſpolity: Abowiem wedle Práwá/ Podwoyſki nie má z bronią chodźć. *GroicPorz* g4; A ieſliby kto takowá wolnoſć y przeſpieczeństwo poſpolité pod miánowanym czáſem [...] zgwałcił: takowy ma bydź karan nie ináčey/ iákoby gléyt náſz królewſki zgwałcił. *SarnStat* 783; Iż ieſliby kto w zbroi [...] do ſádów przyſzedł: taki iáko gwałtownik poſpolitégo pokoiu ná gárdle niech będzie karan *SarnStat* 946, 18, 141, 480.

»poſługa(-i) pospolita(-e)« (3): *MiechGlab nlb* 4; [w *Atenach*] wiele było między ludźie záſłużone dochodow mieſckich y wolnoſći od poſług poſpolitych rozdano *OrzRozm* Pv; Zá rycerſki ſie lud modlą wżytcy [u *Turków*] á nawięcey zá tych duſze ktorych ſą ná walkách zbić/ [...] iż ſie im tráfiło/ nie domá w kłopoćie/ ále ná poſłudze poſpolitey y Bożey/ vmrzeć. *BielKron* 259v.

»potrzeba(-y) pospolita(-y)« = *necessita(te)s publica(e)* *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*; *commune quicquam* *Modrz*; *communis necessitas* *JanStat* [szyk 18:7] (25); *MiechGlab nlb* 3; *LibLeg* 11/134, 134v; *KromRozm III* L3; Wolnoſci, ktorebykolwiek dane były od takowych poplatkow tak miastam jako osobam, aby były ze wszech zjęte na ten czas dla potrzeby pospolitej. *Diar* 80, 29; *DiarDop* 107; *OrzQuin* F4, R4; *ModrzBaz* 123, 125v; *KochPam* 82; POſpolité ruſzenie woyny nie ináčey/ iedno rozmyſlnie/ y z ſłużnych przyczyn y potrzeby poſpolitéy ná przyſzłé czáſy wſtáwiać będziemy *SarnStat* 299; A cokolwiek [pieniędzy]/ opátrzywſzy potrzeby poſpolité/ zbędzie: ſkázuiemy/ áby wiernie w ſkárbie było chowano *SarnStat* 334 [*idem* 411, 419, 944], 32, 55, 411, 419, 538 (10); *PowodPr* 77; *SkarKazSej* 693b.

»pożytek (a. użytek) pospolity« = *commoditas publica, communis utilitas* *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*; *publica utylitas* *Modrz*, *JanStat*; *commune, medium, publicum res communis a. publica* *Mącz*; *usus publicus* *JanStat* [szyk 25:19] (44); *RejRozpr* F4; *SeklKat* M4; [przysięgam] Praw/ przywileiow/ poczeſnoſći y poſpolitego pożytku Miáſtá ſtrzedz y mnożyć *GroicPorz* c, e2; *OrzRozm* A2v, L2v; *BielKron* 340; In publicum addicere quae vulgo confiscare dicitur, Wziąć ná królá/ na páná/ álbo

na póspolyty pożytek. *Mqcz* 87a, 63c, 122d, 213b, 266d, 428d; *OrzQuin* C2v, C4, C4v; *GórnDworz* G5v; Praw ten ma być wárunek/ áby wśzytko ku vczćiwóści á póspolitemu pożytkowi łtánowiono *ModrzBaz* 70, 3v, 18v, 23 [2 r.], 70; *OrzJan* 50; áby złé obyčzáie były wykorzenioné [...] niektóre *Constitucia*e które chcemy ná wieczné czáfy trwác dla póspolitého pożytku/ vchwaliliłmy. *SarnStat* 943, 274, 334 [2 r.], 411 [3 r.], 917, 943 (12); Zepłuyćie złé nieśpráwiedliwe y do śpráwiedliwości przefzkadzáiące práwá. wśzák wiećie iż koniec [tj. cel] ich ieśt pożytek póspolity *SkarKazSej* 701b, 662b [2 r.], 667a [2 r.], 669b, 699b, 701b.

»pospolita rada« = *publicum consilium* *Mqcz*, *Modrz*; *publica consultatio* *JanStat*; *consultatio communis* *JanPrzyw* [szyk 3:2] (5): *Consors consilii publici*, Vczefnik rad á poštánowienia póspolitego. *Mqcz* 403c; poniewáz y rozum y lámá śpráwiedliwość potrzebuie tego/ áby tá póspolita wśzytkiego Sármatłkiego páńśtwá rádá/ była dobrze wśzemi potrzebámi do odpráwowania śpraw y śporow wśzytkich ludzi opátrzoná *ModrzBaz* 90v, 91; dla tego zá zwoleniém y rádą póspolitą odćiáwfy inné [...] ieno tylko nižéy nápiśáné vštáwy pochwaliliłmy *SarnStat* 931, 945.

»pospolita robota« (1): A ieśli złodzyeíá włápił kto kiedy kradł/ miał go wydác ná póspolitą robotę/ tácy śypáli wáły/ mury robili y ine rzeczy. *BielKron* 9v.

»pospolita(-e) rzecz(y)« = *medium* *Mqcz*; *publicae res* *Modrz* [szyk 5:4] (9): *BielŻyw* 119; *GliczKsiqż* B5; *GroicPorz* e2v; *Mqcz* 213b; *ModrzBaz* 124v; á wypráwiłfy Pośły do Siewierłkiego Xiążęciá [!] Olechá/ próśili áby do nich przyiáchał/ dla rády około póspolitey rzeczy Xięśtw y Ziemi Rułkich *StryjKron* 195; Spráwá Duchá świętego rádę záczyneymy/ A mieyfce ku Seymowi ślufzne obieraymy. O póspolitę rzeczy pilnie śie łtaraymy: A ná ten czás pożytkow włálnych zániechaymy. *BielSjem* 16, 15; *Peculatus* – Kradziez rzeczi póspolitei albo dobra panskiego. *Calep* 766b.

»pospolity(-e, -a) skarb(y), pieniądze, mieszek, dochod(y), skrzynka, karbana; skarb(nica) póspolitego człowieka« [w tym: *mieszek albo skarb itp.* (3)] = *pecunia(e) publica(e)* *Mqcz*, *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*; *aerarium* *Mqcz*, *Modrzy* *fiscus* *Modrz*, *Calep*, *JanStat*; *publicum* *Mqcz*; *mons pietatis*, *thesaurus publicus a. reipublicae* *Modrz*; *aerarium* *Calep*; *thesaurus communis* *JanStat* [szyk 35:35] (51:11:3:2:2:1:2): *DiarDop* 112; Vštáwiliłmy iż pieniądze póspolitę do śkárbu dáne/ takie wedle náłzey á rad náłzych woley/ ná obronę máią być śzáfowane *UstPraw* E3v, E3; [cesarz *Markus*] wykupował śzáty/ klenoty/ tak śwoie/ ženine/ iáko s śkárbu póspolitego. *BielKron* 149v; próśimy tedy/ áby Annáty álbo y inne dochody/ ktore Biłkupi v nas ná Papieżá wybieráią by dány do Cefárłkiego śkárbu póspolitego ná obronę *BielKron* 199, 101v, 105v [2 r.], 145, 321v, 408 (12); *Peculor*, Z póspolitey [!] skrzinki á z póspolitego śkárbu kráść. *Mqcz* 286b; *publice cibaria locentur anseribus*, Z póspolitego mięśzka bywáyá żywione gęśy. *Mqcz* 329b, 156d, 329b [4 r.], 367b, 412c, 454d, 487b, 501a; *GórnDworz* P3v; Iżby śie náłázły przyczyny dobrej śpráwy/ by ludzie chcieli Skarb póspolity iákoby śie zámnożyć mogł. *RejZwierc* B3, 186v [2 r.], 187, 187v [2 r.]; *BielSpr* 26; *BiałKaz* K4v, L; *ModrzBaz* 42v [2 r.], 75, 121v, 122, 139v [2 r.]; *BielSjem* 25; *GórnRozm* Bv, M2 [2 r.]; *Fiscus* – [...] Skąrb krolewcky [!], albo póspolitego człowieka. *Calep* 421a, 36a; Ktory [*Lukrecjusz*] gdy odchodził/ Brutus był do tego powodem/ że mu s śkárbu póspolithego było dánych dwádziefiá Táłenthow *Phil* E3; A Gdyby przypádło *Iterregnum* [!], pan Podśkárbi y Deputáci tego śkárbu póspolitého pieniádzmi nie máią śzáfowác/ iedno zá wiadomościá y rośkazániém Rad Koronnych

SarnStat 365; *Vítawiamy/* áby cokolwiek przyda fie poſpolitych pieniędzy do ſkárbu włożyć/ to było w mocy y ná woléy náſzég/ y potomków náſzych ták ſzáfować/ iáko pożytek y potrzebá królestwa potrzebować będzie. *SarnStat* 411, 142, 331, 333, 334, 360 (20); *SkarKaz* 457b; *SkarKazSej* 705a; Gdy [*urzędnik*] łobie poſpolite przywłaſzcza dochody *KlonWor* 18, 17; [*AktaSynod* II 59; *DokumPłock* 1567 nr 670].

»pospolity(-a) skarb, karbona (a. karbana)« [= *miejsce, pojemnik, w którym trzyma się pieniądze lub dokumenty*] [*szyk* 3:1] (2:2): á co zoſtáło pieniędzy s poſpolitey kárbány/ s thego ſpráwiali naczynia koſcielne. *BielKron* 90v, 86v; Archivum [...] Item monumentorum publicorum receptaculum, Poſpolity skarb. *Mącz* 15a; Otoć iedno tá ſkrzynká iuż mi pozoſtála/ [...] Was też proſzę mych pánów [...] Abyſcie iá mieyfkiemi przy mnie pieczęćiami/ Teraz wedle woley mey zápieczętáwali/ Y do poſpolitego ſkárbu iá ſchowáli. *HistLan* E2v.

»pospolita(-e) sprawa(-y)« = *civilia a. publica(-um) officia(-um)* *Mącz*; *publica munera a. negotia* *Modrz* [*szyk* 10:9] (19): *FalZioł* +2v; *BielKron* 99; *KwiatKsiąż* G3; Hypomnema, Latine commentarium seu acta, Regiſtr álbo dzieye roczne też wykład álbo xięgi poſpolitych ſpraw. *Mącz* 161a, 254c, 320a, 341b, 472a; *RejPos* 24v; Bo ſzkodliwſzy káždy wáż co fie tái w trawie/ Tákież ten náſz pan dobry w poſpolitey ſpráwie. *RejZwierc* 252v, 120 [2 r.]; A ták wſzytcy leniwcy y trádownie [...] do vrzędow ábo do poſpolitych iákich ſpraw/ áby żadnym ſpoſobem niebyli przypuſzczáni. *ModrzBaz* 83, 89; *ArtKanc* T5v; ABy zá łczęſnégo pánowania náſzego ſpráwy poſpolité rządnie ſły/ Sémy Wálné tákże y Powiátowé/ wedle czáfu y mieyfca ſtátutem opiſánego/ ſkládác będziemy. *SarnStat* 31, 143, 1042; Potym też wczyniłem to z animuſzu ſwego Slácheckiego/ ktory do tych nie młodych lat/ iuż fie też o ſpráwy náſze poſpolité dobrze otárł. *PowodPr* 85.

»pospolity stan« = *państwo, rzeczpospolita; respublica* *Mącz* [*szyk* 10:2] (12): Metuo Reipub. malum ab eo, Obáwam fie áby czego złego nie wyrządził poſpolitemu ſtanu. *Mącz* 220b; Poenas Reipub. graves iustasque persolvit, Dobrze á ſpráwiedliwie skaran zá ſwóy wyſtepek przeciwko poſpolitemu ſtanu. *Mącz* 401b; Rempub. violare, Zámieſzać á w trudnoſć yáką wpráwić Poſpolity ſtan. *Mącz* 498b, 119c, 130c, 165c, 239c, 266c (12).

»pospolita szkoła« = *szkoła wychowania obywatelskiego* (1): Niechby przeto wielcy Pánowie w tych poſpolitych Szkołách [*in his publicae disciplinae scholis*] mieli rozmaíte ćwiczenia y náuki/ ktorychby fię dworzanie wyuczáli/ á do czći y ſławy pobudzáli. *ModrzBaz* 14.

»urząd, służba poſpolita(-y)« (2:1): Vita privata, Ofobliwy ſtan żiwotá/ króm którego vrzędu poſpolitego. *Mącz* 322d; Niech fię przeto oni wtydzą/ ktorzi/ rozumieiac fie być vrzędow żiemfkich/ ábo iákich inſzych poſpolitych godnemi [*publicis honoribus*]/ nic nigdy nieczynią/ iedno to co im niewiáły roſkażą. *ModrzBaz* 49; *SkarŻyw* 567.

α. *W funkcji rzeczownika:* »poſpolite« = *sprawy publiczne* (3) : A my pierwſze oko ná ſwoie domy obracamy: by dobrze Rzeczypoſp: przepádlá/ byle náſze zbieranie cáłe było [...]. A my o poſpolitym rádzác/ ieden ſtan vciłnąć/ á drugi podnieſć chcemy. *SkarKazSej* 669b.

W przeciwstawieniu: »prywatá, swe ... poſpolite« (2): Iáko trochá wody prętko vłchnie y zginie: ále gdy fię wrzekę ábo w morze wleie/ iuż fię ná wieki záchowywa. ták náſzá prywatá y ofobliwe poćiechy prętko wyłchną y zgina/ gdy fię z ſpoſpolitem [!] niezmieſzáią *SkarŻyw* 115; Boimy fie nieprzyiaćielá:

pokoju żebrzemy: królestwo gubimy/ íamę tylko wolność záledwie trzymamy. Czemu: bo káždy pilnuie íwého/ á poípolitégo żaden. *OrzJan* 56.

a. Pełniący funkcje publiczne (5) : *BielŻyw* 168; áby żadnemu wrzędow vczonym należących niedawano/ iedno ktorziby íaki znák náuki íwey okazáli/ á íiebie y náuki íwe ludziom vczonym zálećili: ktore íście trzeba obráć/ áby byli íako íędziowie y poípoliíci ludzi vczonych Dozorcy. *ModrzBaz* 135; a gđież to może byđż bez tych to íług poípolitych/ ktore v nas woźnemi zowią *GórnRozm* F3, G2.

Wyrażenie: »sprawca pospolity« (1): [*Ligurgus*] Vłóził też krolom moc nad boiowaním, [...] á poípolítw [!] wybieranie íprawczow poípolitich *BielŻyw* 27.

b. Stanowiący własność publiczną, przeznaczony do użytku publicznego; meritorius *Murm* (64) : Íuż to był Bog v íiebie poíthánowił/ íż ná onym mieýscu chciał mieć poípolithą íwoię chwałę [= *miejsce chwały*]/ gđzie potym y koíściół zbudowan był. *BibRadz* I 12a *marg*; Chcąc też Romulus íławę koronie y Rzymowi vczynić/ zbudował koíściół poípolity w ciemnym mieýscu *BielKron* 99v, 288; Atrium publicum, Salá mieýfcka poípolita/ na ktorey tańcuya/ álbo co tákowego czynią. *Mącz* 19a, 450c; Żywność do woýfká noísono y wożono że ízpichlerzow poípolithych y rozdawano według zaíług *BielSpr* 14v; *Calep* 336b.

W porównaniach (2): *GórnDworz* C6; á ludzie wízeteczni [...] niech przy nich [*synach królewskich*] niebywáią: żeby [...] onego młodego panięcia/ íákoby poípolitego żrzodła/ zktorego wízytcy pić muízą/ niezaráżili íádem íwoim *ModrzBaz* 76.

W przeciwstawieniach: »pospolity ... káżdego wíasny« (1): DOglądanie gmáchow/ Zamkowych/ Ratuífznych/ y ínfzych domow ták poípolitych/ íako też káżdego wíalnych [...] bywa poruczone tym Vrzędnikom/ ktorzi do czego ínfzego poíthánowieni íą. *ModrzBaz* 35.

Wyrażenia: »pospolite budowanie, domy« = *sarta tecta Mącz, Modrz; opera publica Mącz; aedes publica Modrz* [*szyk 3:2*] (3:2): *Sartatecta*, Poípolite budowanie które naymuya tym ípoíobem áby záś w cáłości budowanie y dách oddano. *Mącz* 368b, 265a, 368b; *ModrzBaz* 35; ktorzy [*nowochrzęćcy*] koíścioły y mieýfcá ná íáwne modlitwy náznáczone ták lekce poważáią/ íako y inne ktore mieýfcá ábo domy poípolité. *WujNT* 425.

»dom pospolity« = *dom dla ubogich utrzymywany ze środków publicznych* (1): ták zaíię [*ludzie*] ktorzi íą prawdziwie vbogiemi/ á íchodzi im y ná sílách y ná żywności/ máią być opátrzeni/ áby y domy poípolite [*aedes ... publicae*] były im poíthánowione/ y wízelkie potrzeby do żywności należące áby íym dawano. *ModrzBaz* 37v.

»droga, goíciniec pospolity(-a)« = *via publica Mącz, JanStat; iter publicum HistAl; tritum iter Mącz; strata publica JanStat* [*szyk 12:6*] (16:2): *HistAl* G4v; *Via publica, Via regia, Via praetoria et consularis*, Wielka/ wolna/ poípolita/ króíewska drógá/ też goíciniec. *Mącz* 492a, 450c; *GórnRozm* G4; GDY kto o gwałt álbo złupienie ná poípolitéy dródze bęđże obwinión [...]: winę piątądzieíłą przepada. *SarnStat* 504; á óstátek groble y z moítem niech zoíthanie przez záwárćia ták we dnie íako y w nocy zá goíciniec poípolity *SarnStat* 1070, 43, 515, 528, 610, 625 [3 r.] (14).

»pospolita gospoda, kuchnia, dom« [*w tym: dom, gospoda* (1)] = *diversorium Murm, Mymer*¹, *BartBydg; hospitale, hospitium, receptaculum BartBydg; focus publicus, popina Mącz; caupona,*

pandochium, taberna Calep [szyk 8:4] (8:4:1): *Murm* 137; *Mymer*¹ 30; *BartBydg* 44; *Popina*, Połpolita/ *Kuchnia/ yákie* w mieściech bywają/ *Kárczmá. Mącz* 64d, 87b, 132b, 312b [2 r.]; przypłynął przes kilką dziefiąt mil do iednego miáftá w ktorym był ieden człowiek v ktorego była połpolithą gołpodá wżytkim vbogim. *HistRzym* 121; *Taberna* – Przybi tek [!] do miełzkania, kramnica. Gospoda połpolita, karczma. *Calep* 1043a, 174b, 751a.

»kaźń, więzienie pospolite(-a)« = *custodia publica PolAnt, Vulg* (2:2): *GroicPorz* f2; Tárngnęli fię rękómá ná Apóstoły/ y podáli ie do więźzenia połpolitego. *BibRadz Act* 5/18; [*Ankus Marcius*] Kaźń połpolitą/ to ieft ciemnicę/ śród rynku napirwey w Rzymie dał vczynić dla wyłtępných *BielKron* 102; *WujNT Act* 5/18.

»pospolita łaźnia« [szyk 2:1] (3): *Balneae*, Połpolita łaźnia álbo/ cieplice. *Mącz* 23a; Ten fwiát moim zdánien/ ieft iáko połpolita łaźnia/ ábowiem iáko do łaźnie połpolitey kto wnidzie/ ten muśi ćirpieć wiele niewczáfow/ [...] ták tu ná fwiát/ kto fie vrodzi [...] *GórnDworz* C6.

»mie(j)sce, plac pospolity(-e)« = *locus publicis usibus destinatus, publicum Cn* [szyk 4:3] (6:1): *GroicPorz* ll; Po tych świątościach [*tj. koronacji*] vczyniono śród rynku ná połpolitym mieyfcu máieftath/ ná ktory [*król*] iechał z zamku w koronie ná koniu *BielKron* 405; *Statio item*, Połpolity plác ná który fię zgromádzáją. *Mącz* 417d; *OrzQuin* Mv; ktorych [*znamienitych ludzi*] contrefet to z mármoru/ to z miedzy/ á czáfem y ze złotá oni Grekowie/ ábo rzymiánie ftárzy/ vczynić/ ábo vlač dawfzy/ ná miełczach/ á fchodziech połpolitych ftáwiáli *GórnDworz* Ee7v; *GórnRozm* G4v; *WujNT* 425.

»pospolity wychod, sakret« = *forica Mącz, Calep; latrina PolAnt* [szyk 3:2] (4:1): *BibRadz Dan* 3/29; z boźnic báłwáńfkich wychody połpolite poczynili. *BielKron* 86v; *Forica*. Połpolity fácret/ álbo domek do potrzebowania *Mącz* 134a; *StryjKron* 140; *Calep* 429b.

Szereg: »pospolity, (i) jawny« [szyk 1:1] (2): Przykázuiemy teź to áby od tego miáftá Perskiego áż do Macedoniei drogá była iáwná y połpolitą [*publicum et apertum*]/ áby tam iádący y wráćaiący krom żadnego przenágabánia przechodzili s skupiectwy [!] ich fwiebodnie. *HistAl* G4v; *GroicPorz* ll.

W przen (1) : iz [!] gdy głody bywały zá Senatu y Cefárzow we Włofkich ziemiách/ Egipth wżytki żywnością przechował/ zwálzczá gdzie Nilus wylewa/ przeto ij zwáli Włofzy połpolitą ftodołą. *BielKron* 270.

Przen (2) : *Tacy* [*kacerze*] w fwoich tylko ołobnych główkách y komorkach/ wiáre o Chryftufie vkázuią: á zpołpolitego wżytkich wiekow páłacu/ to ieft/ wielkiey śieni y domu kościoła Bożego/ po wżytkim świećie/ y po wżytki czáfy rozłzerzonego/ wywodzić ludzie wierne zdrádlowie vśiuią. *SkarŻyw* 374.

Wyrażenie: »pospolita droga« (1): *Viam vulgarem ingredi*, Wielką połpolitą drogą yść/ wedle połpolitego obyczáyu żyć. *Mącz* 511c.

3. *Zwykły, zwyczajny, nie wyróżniający się, właściwy wszystkim, nie odbiegający od normy, przeciętny; naturalny, właściwy naturze; dotyczący zwykłego życia, powszedni; communis PolAnt, Modrz, Vulg, JanStat, Cn; vulgaris Mącz, Modrz, Cn; promiscuum Vulg, PolAnt; gregarius, populańs, translatus, trivialis, vernaculus Mącz, Cn; plebeius, usitatus Modrz, Cn; consuetus Vulg; circumforaneus, encyclicus, translatus Mącz; circulatorius, familiaris, gregalis, ordinarius, quotidianus,*

vulgarius Cn (727) : *PatKaz II* 85 [2 r.], 85v, 86v; Wezmi gębki modrzewowey ftharthey na proch zmiefzayże ią z oliwą którą zową Tartarum [...] z oliwą poſpolitą á miodu przeſnego ktemu przyłóż *FalZioł III* 3c, V 110v; *Leop Num* 16/29; *BibRadz I* 5d *marg*; Centumviri, Sto á pięć fędziow w Rzymie którzy każdą poſpolitą y naymnieyſzą rzecz [!] fądzili/ yako fądy około ymienia/ Teſtámentow y ynſze ym rowne *Mącz* 47d, 30b, 103c, 135b, 270c, 466a; ále tu was/ á niſzli mówić pocznę/ proſić będę/ ábyſcie mi dozwolili/ fkrtych onych vżyć náuk/ nád poſpolity poſpolitégo człowieká rozum *OrzQuin H4*; Ale gdy pies poſpolity/ á nie wſciekły wkáſi: Weźmi ſieſci iego/ [...] zmiefzay ią z białkiem iáiwym [...] á przyłóż ná ránę *SienLek* 153, 89, 153 *marg*, 191; *RejPos* 341; *RejPosWiecz*² 91; Wthory błąd Korynczykow/ s kthorymi Nowokrzczęncy/ Libertynowie/ y Schwenckfeldowie fą okazáni/ bo ci wſzyſcy o fákramencie nic nie dzyerżą/ iedno że ieſt poſpolithemu chlebowi rowny. *RejPosWiecz*³ 99; *GrzegŚm* 50; *WujJud* 174v, 194v; To wieſz/ iż tá obietnicá Boża o Mefyaſzu byłá/ á iż on wąż/ nie wąż teſz iáki poſpolity był/ ále Szátan duch zły. *CzechRozm* 178v; *ModrzBaz* 40, 79v; bywa tego dofýć/ iż iedném to/ drugim ówo fłuży: nietylko wlékárftwiech/ ále wpotrąwách/ w czáſiéch/ y w inſzych co napoſpolitſzych rzeczach. *Oczko* 21v; Corus miał w fobie 30. miar, z ktorych káżdá bráła w fię, ile fię we 144. ſkorup iáiec kokofzych poſpolitych wſypác może. *WujNT* 260 *marg*, 147, 708 *marg*; *JanNKar E3v*, E4; *SarnStat* 292; *PowodPr* 48.

W przeciwstawieniach: »poſpolity ... oſobliwy (2), dziwniejszy, zacniejszy« (4): *MurzNT* 93v; *BibRadz Eccli* 33/9; *RejPos* 303v; [*Chryſtus mieſzka w nas*] Mieſzka mowię/ nie tjłko onym poſpolitjm obyczáiem/ to ieſt/ nie zwirzchownie tylko/ iáko w onych ktorzy tylko imieniem y zwirzchnim vżywánim ſwiátoſci/ krzeſciány fą/ Ale oſobliwym obyczáiem/ to ieſt/ wewnętrznym *RejPosWiecz*² 94v.

Wyrażenia: »poſpolity bieg, tor; poſpolitym biegiem; według (a. wedle) poſpolitego biegu« = *naturalny bieg rzeczy, prawa natury* [szyk 5:5] (4:1;3:2): *PatKaz II* 65, 65v; Niegdy fię teſz to [poronienie] po piątym mieſiáczu przydawa, A tho gdy płód nad przyrodzenie y nad bieg poſpolity: czaſem vmarłe, czaſem żywe/ ale niſz fie dni wypełnią: odchodzi *FalZioł V* 30v, V 22d; W[ł]zakoſz trzymaiąc fie poſpolitego biegu przyrodzenia, barzo trudna rzecz ieſth to odmienić czo komu natura iego dała *GlabGad* L8v, L8v; *Mącz* 510c; *RejAp* 126; Teraz Miſtrzu ſam fye lécz: czás Doktór káżdemu. Ale kto poſpolitym torem gárdzi/ temu Táſk poſnégo lékárftwá czekać nieprzyſtoi *KochTr* 25; *SarnStat* 1306.

»poſpolite [= powszednie, nieſwiáteczne] dni« (1): [dni] Rozdzielone fą rozſádkiem Páńſkim/ który odmiány czaſow y dni ſwiętych rozrzádził. Ten iedny dni zacnieyſze vczyinił y poſwięcił/ á drugie poſpolite dni vczyinił [posuit in numerum dierum]. *BibRadz Eccli* 33/9.

»poſpolitym obyczajem; nád poſpolity obyczaj (a. zwyczaj)« = *w ſposób naturalny, zwyczajnie; niezwykle, bardziej niſz zwykle* [szyk 3:2] (3:2): Vſzy długie á fzyrokie nád obyczáy poſpolity iakoby v ofła/ człowieka grubego, leniwe⁸⁰ ſnamionią [!] *GlabGad* O8; Gdyſz tego byłá potrzebá/ áby fie to [człowieczeńſtwo Chryſtusa] było ná ſwiát zyáwiło nie obyczáiem rodzáiu poſpolitégo człowieczego/ ále obyczáiem dziwnieyſzym *RejPos* 303v; *RejPosWiecz*² 94v, 95; *PowodPr* 82.

»prawo poſpolite [= naturalne, właſciwe naturze]« [szyk 3:1]: Dwie P. Bog ma drodze do ſpraw fwoich: iedną práwá iakoby poſpolitégo: á drugą niezwyčáyną y nád práwo/ którą fobie iáko Pan

włzytkiego práwá záchowuie. *SkarKaz* 578a; [Bóg] Połpolity^m práwem fłońcu kazał przez godzin 24. okrąg niebá obchodzić/ á dzień y noc czynić: á nád práwo kazał mu przez dzień ná iednym mieyfcu ftać [...]. Nád práwo połpolite/ rzece ftanáć y podnieść fię/ y morzu dno otworzyć y dwie ścienie wczynić kazał. *SkarKaz* 578a, 578a.

»rok(i) pospolity(-e)« [szyk 8:1] (9): iz czy wsitczy ktorzi prawa nie othpowiedne maia a imi się na roku pospolithem zwikli zakladacz przed vovoda [!] i vicesgerenta maia bicz poziwani *ZapWar* 1545 nr 2646, 1507 nr 1986, 1520 nr 2248, 1532 nr 2414, 1545 nr 2646 [3 r.]; A Tákowé kauzy [...] ná rokách połpolitych ziemfkich máią byđź fądzoné y kończoné bez áppelláciiey *SarnStat* 1165, 1177.

»wina [= przestępstwo] pospolita« (1): A iefliby Woźny ná vrzędzie będący [...] był przez kogo zábit/ tedy Mężobóycá [...] fowito głowę [...] plăćić winien/ chociażby on Woźny był fzláchćic álbo y nie fzláchćic: a zá winę połpolitą fiedzieć ma w wieży ná dnie rok y fześć niedziel *SarnStat* 1162.

Zestawienia: bot. »biedrzeniec pospolity« = *Pimpinella saxifraga* L. (Rost); *biedrzeniec mniejszy, bylina lecznicza z rodziny baldaszkowatych (Apiaceae)* (1): Warz kofmaczek z biedrzeńcem (niebędziefzli miał mnieyfze⁸⁰ tedy ftym połpolitym, włzytko dobrze) z zielem co ie zową wołowy ięzyk *FalZioł* I 113d.

»drijakiew pospolita« = *Scabiosa columbaria* L.; *driakiew gołębia, bylina z rodziny szczeciowatych (Dipsacaceae)* (1): Drijakwie ktore wypądzaia iad z gorącego á z ofrego zarażenia., Tiriaca magna/ to ieft drijakiew wielka, [...] Tiriaca galieni, to ieft drijakiew galienowa, Tiriaca communis to ieft drijakiew połpolita. *FalZioł* V 105.

Szeregi: »pospolitszy i otworzystszy« (1): opufzczę też włprawiedliwienie y poświecenie/ ktore nam też Apoftołowie fzczyrze [...] opifáli: záładzáiac zbáwienie fwe/ po łálce Bożey/ ná łamey krwi Iezufowey [...]. Opuściwłzy tedy to/ wezmę przedsię infze połpolitfze y otworzyftfze/ ktorych fię y ślepy domáćć może. *CzechEp* 362.

»pospolity, (i) podły« [szyk 1:1] (2): Vile et vulgare, Podle y połpolite. *Mącz* 511c, 511c.

»prosty a pospolity« (1): Translativa vel translatitia officia, Profte á połpolite vrzędy. *Mącz* 124c.

»zwyczajny a pospolity« (2): *MurzHist* Bv; tám ich [przypadłości] lékárftwo opifém: fiedzenie w wodách odpráwiwłzy/ kthóre iáko ieft zwyczáynieyftzé á połpolitfzé/ mniéy nam iego opifanie zabawy weźmie: gdyż wwánnie fiedzieć/ ieft rzecz ták łatwia *Oczko* 24.

a. *O ludziach: prosty (w opozycji do wszelkiej hierarchii, władzy społecznej, politycznej, religijnej)* (546) : *LibLeg* 11/54v; Ifch wefzrzode blisko przeftchla ydacz spywa od schwaba krawcza wyeczor wzyła rąbek Hannye. Babye połpolithey *LibMal* 1551/162v; (nagł) Kfięża połpoliści. (–) S Tymi rádfzey niż zwády/ záwždy fzukam mieru *RejZwierz* aa4, 104v; Skárbimirz Woiewodá Krákwfki Hetman krolewfki/ [...] podburzył wiele pánow y fláchtę połpolitą áby krolá nie flucháli *BielKron* 352v, 77v, 117, 412 [2 r.]; *StryjKron* 149; *PowodPr* 25.

W połączeniach szeregowych [zawsze: pospolity(-ci) lud, ludzie, człowiek] (11): *LibLeg* 10/92; A ták miefzkáli káplani y Lewitowie y lud połpolity fpiewacy y odźwierni [...] po miefćciech fwoich. *BibRadz* 1.*Esdr* 3 arg, 2.*Esdr* 7/5; Vказаł fie iefzcze Pan Bog Iakobowi y rzekł: [...] rozmnażay fie/ s twoich biodr wynidą Krolowie/ Kfiążetá/ y połpolity lud. *BielKron* 16; Puścił Papież krzyż po włzytkich zyemiach Krześciánfkich/ áby były procefy y modlitwy etc. y zebrał fie lud wielki/

Cefarz/ kfiążetá/ y lud poſpolity. *BielKron* 180; [Kazimierz Jagiellończyk] vmarł w Grodnie [...]/ przywiezyon do Krákowa/ pochowan na zamku [...] przez Elżbietę krolową y fyny ich/ tákież s Kfiążety/ Pány/ Prełaty/ y poſpolitym ludem *BielKron* 397v, 58, 357, 369v, 371; *GórnDworz* Hh6.

W *przeciwstawieniach*: »celniejszy (2), (najprzedniejszy (2), przełożony (2), znamienity (2), nawyborniejszy, szlachecki, ślachtetny, ważniejszy, wielki, własny, zacny ... pospolity« (14): Gdyby ludziem roſkoſznym á znamienithym: daway thę [wódkę] kthora ieft iako bałſam/ á potym inſzym poſpolitym ty drugie *FalZioł* V 114; boć ona [mądrość] ieft ſkarb drogi á niezapłaczoney á z małego człowieka czyni wielkiego, á z vbogiego bogatego, z poſpolitego właſnego. *BielŻyw* 171; *RejKup* b2v, d4; To ták o ſwyętobliwoſci koſcyoła mámy rozumyeć/ [...] iż w nim wyle złych y grzeſſnych/ nye tylko myędzy poſpolitym człowyekyem/ ále y przełożonymi thák duchownymi/ yáko ſwyeckimi. *KromRozm III* D6; *GroicPorz* kv; iákie oſoby [Chryſtus] nawięcey treſtał y karał? Konietznie nie ták bárzo ludzi poſpolite/ iáko Biſkupy/ dokthory/ y Fáryzeuſze napřednieyſze. *KrowObr* C2v; Wáſty krolowa wczyniła też oſobne gody ná pánie zacne y poſpolite w ſieni krolewſkiey. *BielKron* 114v, 54; *SkarŻyw* 600; *LatHar* 245, 722; *VotSzl* Cv; *SzarzRyt* D.

Wyrażenia: »pospolity(-a) gmin (a. gmina)« = *multitudo*, *plebs* *Vulg* [szyk 4:3] (7): Bowiem mnodzi ludzie á zwłaſzcza gminu poſpolitégo tak ſie domnimaia, iakoby ociec abo matka ktorzy nas na ſwiat wypuſcili byli prawi przodkowie naſzi. *BielŻywGlab* nlb 8, nlb 8; *Leop Ier* 44/20, 2. *Mach* 4/39; *ZawJeft* 24; [Bóg] íroga broń ſwoię podał w ręce niezbożnych Poháńcow/ ktorymby iuż nie ták poſpolitą gminę/ iáko lámo czoło narodu náſzego w grzechách przodkuiące wygládził. *PowodPr* 7; *SzarzRyt* D.

»lud (a. ludzie), człowiek (a. człek) [zwykle coll.] pospolity(-ci)« = *członek* (*członkowie*) *niższej warstwy społecznej*, *plebejusz(e)*; też *człowiek niewykształcony*; *vulgus* *Mymer*¹, *BartBydg*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Calep*, *JanStat*, *Cn*; *plebs* *BartBydg*, *Miech*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Calep*, *Cn*; *populus* *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Cn*; *plebei(us)* *Miech*, *Modrz*, *Cn*; *popularis* *PolAnt*, *Modrz*, *Cn*; *turba(e)* *PolAnt*, *Cn*; *plebecula*, *popellus* *Calep*, *Cn*; *vulgus promiscuum* *Vulg*; *collectio promiscua*, *extrema populi*, *recollecti reliqui* *PolAnt*; *concio* *Mącz*; *nomines plebei a. privati*, *vulgus hominum* *Modrz*; *conventus populi*, *multi*, *multitudo*, *populus concionarius*, *plebitas*, *plebes*, *sordes et faex urbis*, *unus e multis a. e populo a. e vulgo*, *vulgaritas* *Cn* [szyk 257:242] (354:145): *OpecŻyw* 4, 53, [61], 69v, 72 (8); *Mymer*¹ 36; *BartBydg* 174b; *FalZioł* I 41c, V 114; *ZapWar* 1534 nr 2371; *BielŻyw* 171; *GlabGad* I2; tedy kapłani polſzci, á nawięcey ſam krol ktory ięzik Litewſki vmiął lud poſpoliti pacierza y członkow wiary nauczali y krzcili. *MiechGlab* 87, nlb 2, 1, 16, 48; *WróbŻółtGlab* A4v; *LibLeg* 11/89, 141v, 164v; *RejKup* b2v, d4; *KromRozm I* D2, D4v; *MurzHist* Cv; *KromRozm II* g3, i [2 r.]; Bo nye obiránye kápłáńſkye/ á yełſcze mnyey poſpolitego człowyeká/ álbo wola páná ſwyeckyego/ ále ſtáwyenye álbo poſwyęceny biſkupy biſkupá czyni. *KromRozm III* K, D6, I8v, K6; *Diar* 72, 82; *DiarDop* 103; *BielKom* nlb 5; *GliczKsiąż* O6v; *GroicPorz* e2, i3, kv; *KrowObr* C2v, 90v, 191v, 236; W rozmnożeniu ſpráwiedliwych/ rozráduie ſie lud poſpolity: ále gdy ná złe przyidą rządy á przełożeńſtwa/ będzie łkác lud. *Leop Prov* 29/2, *B2, *Ex* 19/23, *Num* 11/4, 4. *Reg* 25/19, *Act* 17/5, 8; Ty Celniki y poborcy lud poſpolithy miał zá przekłethe dla ich drapieſtwa. *BibRadz* I 4c marg, *Lev* 4 arg, I 58d marg, *Num* 11/4, *Ios* 6/9, 13 (13); *OrzRozm* F [2 r.], N2; Moizełz/ wczynił wſzytko co mu [Jetro] porádził/ á wybrałſzy męże godne z Izráelfkich ludzi/ przełożył ie nád ludem poſpolitym/ ktorzyby ſádzili lud Boży

BielKron 32; Rołkazał Iozue kápłanom áby wzyęli Arkę vmowy y fiedm trąb/ á lud zbroiſty przed Arką ſzedł/ á lud poſpolity zá Arką *BielKron* 47; O Grekowie ieſzczęſcie nie fyći krwie Troiáńſkiej/ oycá mego/ bráciey/ y inych przyrodzonych moich/ tákież ludu poſpolitégo/ ktoregoſcie ſie bez lićby niewinnie nábili *BielKron* 60; Po ſmierci iego [*Jorama*] człowiek poſpolity mſcił ſie nád nim iego złych vczynkow *BielKron* 86; Ktorzy Trybuni álbo dzyeſięć mężow/ prawem przynieſionym z Grecyey/ lud wſzelki ſprávowáli/ s potwirdzeniem poſpolitégo człowieká. *BielKron* 119; ten [*papież Jan XVI*] poczał koſcielne dobrá przyiacielom rozdawác krewnym/ powſtali nań poſpolity człowiek/ á tak go trućiná zábili. *BielKron* 175; Luter ſłyſząc to záburzenie chłopſkie/ wydał kfiáżki miedzy lud poſpoliti vpomináiąc ie/ áby od tych roſtyrkow odſtąpili *BielKron* 202v; [*Turcy*] ięli vciekác od wſzytkiego/ rozerwáli ſie/ iedni w gory drudzy w rowniny/ náſzy ie gonili bijác/ y poſpolity człowiek ie bił w gorách *BielKron* 258; Chodzi v nich [*Turków*] kiedy trzebá poſpolity człowiek ku potrzebie woienney/ ták oracź/ niewolnik/ iáko y rzemieſnik *BielKron* 260; BOleſław ſmiáły [...] wybran y koronowan ná kroleſtvo Polſkie w Gnieźnie z rádoſcią poſpolitego ludu *BielKron* 347v; Thego roku w Polſzce była wielka žimá/ ſkąd był wielki nieurodzay/ y głód dla zdychania dobytká od głodu/ ktoremu poſpolity człowiek odzyerał ſnopki poſzyte y dawał vſmierzáiąc ryczenie iego. *BielKron* 388, 9v, 18, 24v, 26, 28 (238); *KwiatKſiąż* H3; Democratia, id est, principatus populi, Pánowanie poſpolitego człowieká/ ſtan á regiment rzeczy poſpolitey przes poſpolťtwo/ gdy poſpolťtwo ſobie rádne pány wrok á wrok obiéra z poſrzodku poſpolťtwá. *Mącz* 81c; Secundo populo aliquid facere, Zá žicżliwoſcią poſpolťtwá/ álbo to co rad poſpolity człowiek widži czinić. *Mącz* 378a, 19d, 21a, 34d, 81c [2 r.], 85c (32); *OrzQuin* H4, Y2, Aa3v; *SienLek* 142; *RejAp* 163; SZedł Pan Iezus ku miáſtu niektoremu/ kthore było ták przezwáne Naim/ á ſzło poſpołu z nim zwolennikow iego wiele/ y obfita thłufzcza ludu poſpolitego. *RejPos* 220v, 218, 266v; *BiałKat* 161; *RejZwierc* 34, 202v; *BielSpr* 49, 57; Tenże Páweł Tytowi rołkáuie/ áby on á nie Vrząd ſwiecki/ áni lud poſpolity [...] poſtánowił w káżdym mieſcie Kápłany. *WujJud* 146v, 75, 75v [2 r.], 116v, 140, 156 (10); *WujJudConf* 49v, 109, 146; *RejPosWstaw* [41³]v, 42; *BudBib Sap* 18/11, 3.Reg 13/33, 4.Reg 23/6, 2.Par 36/14, 2.Esdr 7/4; *CzechRozm* 15, 254v; *PaprPan* Qv; *KarnNap kt*, A3 [2 r.]; V nas poſpolity człowiek niewolťwem nád miárę ieſt vciażon: á ſláchtá záfię názbýt zwielkiey wolnoſći buia. *ModrzBaz* 72, 3v, 29v, 31v, 56v, 67 (11); *SkarJedn* 241, 320; Naprzod żywotow wgołem piſmie ſwiętem trudno ma poſpolity człek bez niebeſpieczeńťwá vżywać/ žeby znich dla nie rozumienia y złego wykładu wzgorſzenia iákiego/ miáłto zbudowania nie odnioſł. *SkarŻyw* A5, A5v, 59, 89, 391, 411 (9); *StryjKron* 140 [4 r.], 300, 707; *CzechEp* 88, 250, 283; W ktorým liſcie X. Arcybiſkup *totis viribus* vſiłuie ludži poſpolitych Chreſciáńſkich/ od rozmyſławáńia/ y ćwiczenia pilnego/ w piſmiech ſ. odwieſć *NiemObr* 82, 24, 82, 83, 84, 90 [2 r.], 161; *ReszList* 176; *KochWr* 29; *Calep* 304a, 347b, 813a [3 r.], 822a, 1083b, 1146b; *LatHar* [+12]v, 129, 245, 355, 698; A obácź/ iż to mowi nie do poſpolitego człowieká/ ále do Doktorow y w piſmie náuczonych *WujNT* 324, 56, 228, *Act* 16/22, s. 789, 825; *PowodPr* 21, 62; *SkarKaz*)(3v; *VotSzl* D2; Tákież dobra zgodá y pokoy miedzy poſpolitym ludem: ále lepſza miedzy pány/ ktorzy ludźmi rządzą/ ábo o nich rządzą: á nalepſza miedzy krolmi *SkarKazSej* 664b, 687b, 691a [2 r.]; *KlonWor* 21; [*DokumPłock 1566 nr 665*]. Cf *W połączeniach szeregowych, Szeregi*.

»pospolity lud, człowiek« = *zwykli żołnierze, piechota; populus PolAnt* [szyk 4:3] (4:3): thák ná ftrzeniu z łuku od Cefárzá pośpolity Lud idzie. *BielSpr* 53v, 31, 46v, 54v, 60v; Zebráli fię też Pelifztymczycy walczyć z Izraelem/ trzydzieści tyfięcy mężow/ á fześć tyfięcy iezdnych/ zász ludu (pośpolitego) iáko piašku *BudBib* 1.Reg 13/5; A pośpolity człowiek niechby ftał w pośrzodku: Ktorzy lepiej vbráni [tj. *uzbrojeni*]/ ná zad y ná przodku. *BielSjem* 33.

»pospolity(-e) rycerz (a. rycerstwo), żołnierz« (2:1): *BielKron* 266; Gregarius miles, Profty/ pośpolity żołnierz niewzięty. *Mqcz* 149d; ná tym wśzyftka obroná rzeczy záwiłá/ iż iefli iefł młódz y pośpolity rycerz ćwiczony/ tedy też fprawce máią być dobrze ćwiczeni y fprawni w tych rzeczách *BielSpr* 3.

»pospolity(-e) stan(y)« [szyk 2:2] (4): bo słyhać-eście WM raczyli [...] jakowe obciążenia stany pospolite cirpią od zwierzchności tej Panow Duchownych *Diar* 29; ábyfmy piáli y okazáli/ yáko rodzicy wobec fšanu pośpolitégo z dziećmi fwemi obchodzić fye máyá *GliczKsiąż* B; *SkarŻyw* 600; *VotSzl* Cv.

Szeregi: »chłopstwo, to jest lud pospolity« (1): Látá od Rzymu záłożenia 260. przyfzłá potrzebá ná Rzymiány przeciw Sábinom/ á gdy kazáli do zbroie/ chłopftwo/ to iefł lud pośpolity/ niechciał *BielKron* 107.

»kapłani i lud pospolity« (2): Opráwił tedy Neemiafz mury Ierolimfkie/ gdzye było potrzebá forty y ine obrony/ s kápłany y z ludem pośpolitym według możności káždy fwey *BielKron* 96v; *LatHar* 722. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»krol(owie) (jako) i pospolity człowiek (pospolici ludzie); krolewski i pospolitego człowieka« [szyk 2:1] (2:1): A iednoftáynym karánim pan z sługá był karan/ y pośpolity człowiek ćierpiał takież iáko y Krol [*popularis homo regi similia passus*]. *Leop Sap* 18/11; Napierwey tę nowinę Ian Zarębá [...] do Toruniá s Kráková Krolowi przynioł/ z wielką rádością krolewfką y pośpolitego człowieka *BielKron* 418v, 115v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»książę(ta) i lud pospolity« (2): *PatKaz* III 154; Nápominanie kfiążát y wśzytkiego ludu pośpolitego/ áby otworzyli brany kościelne *LubPs* aa3v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»mieszczanie i pospolity człowiek (a. lud)« (2): A gdy ie [*miasto*] wzyął/ okrucieńftwo nád miefzczány/ y ludem pośpolitym vczynił *BielKron* 88; Zprzyfięgli fie miefzczánie y pośpolity człowiek w Prufiech/ przeciw miŃtrzowi náfzego zakonu *BielKron* 232.

»niższy, pospolity« (1): A czy zloczinczi kthorzi tho poczynily bandoly fzny^{mi} kthorich panifth abo fznyfchich pośpolythich lyvdzy. thakowem lyvdzyam biłczye thego nyeprepvfczaly y nyefolgowały. *LibLeg* 11/141v.

»pan(owie) i (albo) pospolity lud (a. człowiek)« = *populares optimatesque, principes populusve* *Modrz* [szyk 5:3] (8): *BielKron* 217, 334, 356v; Dionizius on okrutnik Syrákuzánfki [...]. Kazał gi [*swego syna*] wneth poimáć/ y wywieść ná plác/ y fciąć. Pánowie y człowiek pośpolity ledwo go od oney fmierci wypłákáli. *RejZwierz* 34, 55v; Bo to nieprzynośi zwierzchnemu Panu [...] pożytku/ gdyby lud pośpolity y przednieyfzi Pánowie zwyczáli fię nie mowić/ áni rozumieć/ iedno coby fię ich Pánu podobáło. *ModrzBaz* 81v, 29; [*arianie*] Wyświecáli wśzytkie biškupy/ [...] zábijáli ie/ y

máiętności ich łupili. toż nád ludem poſpolitym/ y nád pány ſwieckimi/ y nád niewiáftámi czynili *SkarKazSej* 687b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»plebei (*a. plebeusze*), to jest lud poſpolity« (3): Tullius [...] wczýnił rzecz ízyroką do Senatu/ tákież drugiego dnia do Plebeufzow/ to ieſt/ do ludu poſpolitego *BielKron* 103v, 105v, 108v.

»proſtak, poſpolity człęk; proſty, poſpolity; proſty i poſpolitego człowieka« (1;1;1): Appius będąc pirwłzym przełożonym/ wmiękczał lud proſty poſpolity/ [...] cztámi/ dáry/ y inemi łágodnoſćiami. *BielKron* 119; Którzy z mądroſćią ſwoią górę wylatáią/ Ci iéy/ iákom obaczył/ namniéy podczas máią. Proſtak/ poſpolity człęk: co Bogu ſłubeie/ W tym iuż łłowá bez zdrády *ZawJeft* 34; Abowiém przeciwnými ſpráwámi/ które ſzláchćicóm nie przynależą/ ſzláchectwo w proſty y poſpolitégo człowieka ſtan ſie obraca [*in popularem et plebeiam conditionem transire solet JanStat* 555]. *SarnStat* 237.

»(ani) poſpolity człowiek, (ani) przedniejsze osoby (*a. zacnego a przedniejszego stanu ludzie*)« = *nec popularis nec optimates; optimates ac praestantes genere a. ordine viri plebs* *Modrz* [szyk 1:1] (2): Záprawdę áni poſpolitego człóweká/ áni przednieyfzych w ziemi ofob pánowanie/ niemoże ſię ná vrzędzie ſwym przyſtoynie záchowác/ ielliby pirwey niewzięło ná ſię podobieńtwa pánowania iedney ofoby *ModrzBaz* 25, 89v.

»nie tylko człowiek poſpolity, ale i przełożony« (1): v Attheńczykow Solon opátrzył to był práwem poſpolitym/ iż nie tylko człowiek poſpolity/ ále y nawyżzy przełożony/ o opilſtwo ná gárdle miał być karány. *WerGoſć* 264. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r., w przeciwstawieniach 2 r.*]

»lud poſpolity i rycerstwo; lud poſpolity i rycerski« [szyk 2:2] (4): [*Rzymianie*] chcieli záię Monárchią zátráć/ [...] áby záię Mágiſtratus álbo Ráyce zupełną mocą ſwoią Rzeczpoſpolitą ſpráwowáli/ ále temu byli ná odpor wſzytko Rycerſtwo y lud poſpolity *BielKron* 141, 141, 190v; á zá iego [*Giedymina*] ſmiercią Woyſko Litewſkie od oblężenia Zamkow odſtąpiło/ z wielkim ſmutkiem [...] ſynow iego [...] y poſpolitego ludu y Rycerſtwa *StryjKron* 411.

»szlachta (i) poſpolici ludzie (*a. człowiek, a. lud*); ſlachta z ludźmi poſpolitemi« (3;1): *LibLeg* 10/93v; áby ná dzień Nawiedzenia pánnny Márie y thák duchowni iáko ſwieccy pánowie zbroynie byli pogotowiu Wtolmie/ ktemu Sláchtá z ludźmi poſpolitemi *BielKron* 305v; á żeby [sól] zá łłuſzné pieniądze od kupców ſzláchćie/ y poſpolitému człowiekowi [*nobilitati et vulgo JanStat* 58] bywála przedawána/ Woiewodowie niech opátrzą. *SarnStat* 387; *SkarKazSej* 694b.

»poſpolity a owszem wiejski« (1): Mielifmy tu o chorobie ktorą poſpolity lud á owfzém Wiefſki Trząſcą zowie *SienLek* 142.

»nie tylko poſpolity lud, ale też i zacni ludzie« (1): bo widzę k wierze niepodobne leniſtwo y niedbálſtwo/ nietylko poſpolitego ludu/ ále też y zacnych ludzi [*non tantum plebeiorum, sed et clamorum virorum*]/ około przeſtrzegánia y gálzenia požogi. *ModrzBaz* 84.

αα. *W funkcji rzeczownika* (6) : *RejKup* m8; gdy wyrzą iż ſtárſzy od ſiebie poczynáią ſpráwiedliwość/ ſnádnie ſie poſpolity vkarze. *BielKron* 105; [*Mojżesz*] zániechiwáiąc dworow/ drábántow/ vrzędnikow/ do poſługi ſwey: ná wſzytkim iáko ieden ſzczegulny człęk przeſtawał. ſzáty iego y kuchnia iego/ iáko iednego z poſpolitych. *SkarŻyw* 482.

W przeciwstawieniach: »krolowie, ludzie przedniejszy, przełożeni ... pospolici« (3): Chcąc tedy Dawid oznaymić á vkázác wżemu ludu/ iż fyná Sálomoná przełożył ná krolestwo/ powołał wżytkich przełożonych y pośpolitych/ kápłanow y świeckich *BielKron* 74; *SkarŻyw* 230; Dla tegoż P. Bog one Státuty ktore nápiła/ kazał ie y krolom vřtáwicznie w nocy y we dnie czytać: y innym pośpolitym kazał ie y ná podwoiách v drzewi ktoremi częřto wchodzą y wychodzą/ záwieszác. *SkarKazSej* 697b.

a. *Dotyczący zwykłego człowieka, właściwy mu* (8): Iáko Krol od pośpolitego człowieka rozny ieřth/ ták teř bogáctwo iego od bogáctwá pośpolitego rozne być ma *OrzRozm* N2; Comaedia, Komedia/ To yeřt/ wymyřlona rzecz/ wzięta z obyczáyów á pośpolitego záchowánia ludzkiego *Mącz* 61d; *SienLek* 14; *RejZwierc* 51; Lecř y pośpolity řywot ludzki řwiádcřy/ iákíe řwary/ zwády/ y bunty wzruřzác oni zwykli/ ktorzi řię tákiem namiętnořćiam [tj. *gniewowi i zapalczywořci*] řzędzić dopuřzczáią *ModrzBaz* 18; *ReszHoz* 126; A řtrzedz tego áby nie v iedney Dworki brác do kuchniey mářło/ [...] ále y z tego y z owego řolwárku: zwářzaczá dla rozchodow pośpolitych czeřádných. *GostGosp* 122.

W przeciwstawieniu: »pospolity ... krolewski« (1): álbo inřze ieřt bogáctwo pośpolite/ á inřze Krolewřkie? *OrzRozm* N2.

b. *Nie mający charakteru sakralnego, boskiego, świeckiego, laickiego; doczesny, ziemski; pozbawiony řwiętořci; nieczysty, nie pořwięcony; immundus, profanus* *Vulg* (52) : *Leop Ez* 48/15; *BibRadz* I 43c *marg*; Y dla řpraw oných řwiętych/ mieřcá one/ Bogu y chwale iego oddane/ řá řwięte/ to ieřt/ do Bořkich á řwiętych řpraw (wyłáczywřzy ie od pośpolitego vřywánia) řá obrocone. *WujJudConf* 181; *WujNT Act* 10/15, 11/9; O to řie teř nieraz y nie ná iednym mieyřcu vpomináło/ áby řádwow/ ziązdow/ y áktow pośpolitych nieodpráwowano w řwiętá/ áni w kořćiołách iáko domach Bořych. *PowodPr* 52, 48 *marg*, 52 [2 r.]; á do řwiętego ółtarzá tyło ná ofiárę z podárki przyřtěpuiemy: ktore ofiárowawřzy/ zář řię ná mieyřce pośpolite wrácamy/ y nic řobie z bořkich táiemnic nie przywářzczamy. *SkarKazSej* 680b.

W przeciwstawieniach: »pospolity ... řwięty (3), kořcielny, niebieski« (5): A nie tylko ty ktore náleřą ná porzádek pośpolity/ ále teř y o porzádku kořcielnym y około řłuřby Bořey/ z iáką pilnořćią [Salomon] řtárał řię o nię/ áby zgotował wřzytki potreby ktore náleřáły do Kořćiołá *BibRadz* I 218v; *RejZwierc* 141v; Bo áczći Pan Bog y moc iego řadnym mieyřcem nie ieřt ógárnioná: wřzákře dla potreby y pořyřtku nářzego/ chce być od nas czczon y chwálon ráczey ná řwiętych mieyřcách/ [...] á niřli ná inřzych pośpolitych mieyřcách. *WujNT* 425, 419 [2 r.].

Wyrażenie: »řycie (a. řywot) pośpolite(-y)« (2): Prágnął Piotr řwięty zmłodořci z řwiatem řię pořegnác/ řeby ná puřtym mieyřcu mogł řię vchronić zábow řycía pośpolitego/ á wolne myřli řwe w Páná Bogá řwego obroćić y wlepić. *SkarŻyw* 470, 592.

Szeregi: »pospolity i (abo) nieczysty« = *communis et (aut) immundus* *Vulg* (2): A řtáł řię głos do niego: Wřtáń Pietrze: rzeř á iedz. A Piotr rzeķł: Nie day tego Pánie: gdyřem nigdy nie iadł nic pośpolitego y nieczyřtego. A głos zářię po wtore do niego: Co Bog oczyřcił/ tego ty nie zow pośpolitym. *WujNT Act* 10/14, *Act* 11/8.

»pospolity, to jest nieumyřty« = *communis id est non lotus* *PolAnt*, *Vulg* (2): *MurzNT Mar* 7/2; Y Zebráli řię do niego Pháryzeuřzowie y niektorzy z Doktorow/ co byli przyřřli z Ieruřálem. A

vyrzawłzy niektore z vczniow ie^{go} iedzące chleb rękoma póspolitemi/ to ielt nievmytymi/ przygánili im. *WujNT Mar 7/2*.

»ziemski a pospolity« (1): A tu dwoię íprawiedliwość Pan położyć raczył. Pirwłzą ziemfką á póspolita/ którą máło wyłfłzey miánować raczył/ á tę tu zda mi fie iż iuż położył niebieską. *RejZwierc 141v*.

αα. *W funkcji rzeczownika:* »pospolite« (1) :

W przeciwstawieniu: »święte ... pospolite« (1): Profano – Złwietego póspolite czynię, pomazuię. *Calep 854b*.

α. *O człowieku* (30) : (*marg*) Działki póspolite nie máią tego co ś. Ian miał. (–) Przeto niech [*ewangelicy*] w tym nie błądzą áni drugich zwodzą: áby działki póspolite w żywoćie mátek poświęcone być miały. *SkarKaz 578a*; Pan czáfow swoich krył fię ná pułzczą. Póspolici zaś świeccy máią kościoły/ máią komórki swoie/ do których fię kryią. *SkarKaz 609a*.

W przeciwstawieniach: »pospolity ... pobożny, zakonny« (2): W tych dwu białychgłowách [*w siostrach Marii i Marcie*] dwoiáki łtan ludzi Chrześcijánłkich ielt figurowany; świecki y duchowny/ pracowity/ y bogomyślny/ póspolity y zakonny. *WujNT 238, 262*.

Wyrażenie: »lud (*a. ludzie*), człowiek pospolity(-ci)« = *populus Vulg, PolAnt; vulgus Vulg; laicus Calep* [*szyk 12:7*] (15:4); *WróbŻółt V2; KromRozm III I2*; Ponim záfię vftáwił nierychło Introit Celestynus Papiełz/ mam zátho/ iż nie dla thego/ áby thylko łam kxiądz v ołtarzá łtoiąc/ álbo przed obrázy klęząc łzemráł/ ale áby lud póspolity łchodząc fię do kościołá Płalmy łpiewáł zupełne. *KrowObr 195v, 202* [2 r.], 202v; *Leop Ez 42/20*; Ielfliby kápłan pomázány zgrzełzył iáko ieden z ludu póspolitego/ tedy niech zá grzech łwoy ktorego fie dopuścił/ ofiáruie łielcá zdrowego Pánu. *BibRadz Lev 4/3; OrzRozm H2v; BielKron 213*; A też póspolłtwu dołtátecłnie włzyłłkich rzecłzy wiedzće áni potrzebá/ áni ielt podobno. Bo póspolitego człowieká [...] nie ołtre wyrozumienie/ ále prołte wierzenie czyni nabelfpieczniełszym. *WujJud 182v, 182; WujJudConf 86, 88*; Bo Popowie idą do Młzey bez łpowiedzi w nawięłłzych grzechach/ á nie łpowiádaia fię iedno iáko lud póspolity/ raz w rok *SkarJedn 346; Calep 579a; SkarKaz 578a*. Cf »kapłan i lud pospolity«.

Szeregi: »(tak) kapłan (*a. kapłaństwo*) (jako) i lud pospolity« = *sacerdotes et populus Vulg* (2); *Leop Ex 19/24*; Przeto po łmierci Błłkupiey/ włzyłcy go [*Teofilusa*] iednym głółem/ ták kápłáńłtwo/ iáko y lud póspolity/ zá Błłkupá obráli *SkarŻyw 171*.

»pospolity abo nieczysty« (1): Y rzekł [*św. Piotr*] do nich: Wy wiećie że fię nie godłi Zydowinowi złączáć ábo łchadzáć fię z cudzołziemcem: ále mnie Bog vkazał żebył żadnego człowieka nie nazywał póspolitył ábo nieczyłtył [*neminem communem aut immundum dicere hominem*]. *WujNT Act 10/28*.

ααα. *W funkcji rzeczownika* (2) : Laicus. Laik/ póspolity/ łwietcki który żadnego łwięćeniá nie ma. *Mącz 183b*; pánienká powłściągłiwa/ opułcić ma włzyłłkie rzecłzy łwieckie/ á z łamym fię Pánem z łpoić. [...] o dziewictwo droga perło/ póspolitył niężnáiołma [!] *SkarŻyw 393*.

αα. *Przeznaczony dla ludzi świeckich, służący im* (3) : *ArtKanc P2v żp*; Náđ to Páweł ś. chce mieć Diákonny máło nie tákże łwięte y dołkonáłe/ iáko y Błłkupy. Czegoby włzyłłkiego nie potrzebá/ gdyby Diákonowie mieli byli tylko łłółom póspolitył łłużýć/ iáłmużny rozdáwáć/ y vdzieláć káždemu żywnołci y odzienia wedłóg potrzeby iego. *WujNT 419*.

W przeciwstawieniu: »pospolity ... mniski« (1): Godziny j paćierze po poświęceniu fwem na Biskupstwo/ y kościelne pośpolite/ y mniłkie odpráwował. *SkarŻyw* 575.

β. *Niekanoniczny, nie powstały z natchnienia Ducha Świętego* (1) : Abowiem ftárzy oycowie chcą ząbieżec niebepieczęńtwu/ áby kłięgi ktore pośły z domyflu ludzkiego/ nie były mieřzáne miedzy ty ktore [...] pośły z ducha świętego/ tedy ie pośpołu zebráli w ieden regestr ktore názwáli Kanon [...]. A ty zász názwáne od nich Apokryfá: dla tego iż ie mamy mieć zá piłmá pośpolite y nie ważne w kościele *BibRadz* I 481.

c. *O mowie, języku: potoczny, kolokwialny, nieoficjalny, nienaukowym powszechnie używany, znany; używany przez dany naród; solutus Murm, BartBydg; obvius Mącz; tritus Cn* (28) : ále w oney náuce álbo rzemyefle niećwiczony człowyek nye wnet rozumye/ ták fye też y w piłmye świętym náyduye: Náyduyá fye y przypowyefci/ y mowy/ á ftólowánya flow nyezwyczajne nálfym yęzykom y pośpolitému vżywányu. *KromRozm II* n4v; *Trivialia verba*, Pośpolite słowa. *Mącz* 466a, 492c.

pospolity komu (1): *KwiatKsiąż* H3 cf »domowy a pospolity«.

W przeciwstawieniach: »pospolity ... nieznamy (2), obcy« (2): *WujJudConf* 182; ná ktorey [mszy łacińskiej] żadnych pieśni nowych y cudownych nie śpiewáią: y ktorą nie obcym iákim ábo nieznáiomym ięzykiem/ ále pośpolitym y wiele ludziom y narodom zwyczajnym y znáiomym odpráwuią *WujNT* 615.

Wyrażenia: »pospolite imię, przezwisko« = *populare nomen Mącz* (1:1): *Mącz* 312c; Iełzcze ku tym íprawcam/ ktorzy [...] tę Swiętość Krztu íprawuią/ drugie też ofoby ku íprawie tego świętego y zbáwiennego omyćia [...] przydawáne bywáią. Teraz ie zowá oycy Krześnymi álbo Kmotry/ á przed tym od ftórych Doktorow pośpolitym przezwiłkiem podeymáczámi/ rękoymiámi/ albo przyrzecznikámi zwáni bywáli. *KuczbKat* 130.

»język, mowa pospolita(-y)« = *lingua trivialis Mącz* [szyk 9:3] (8:4): *Mącz* 466a; WYznawamy też/ choć káždy z ofobná modlić fie może ięzykiem ktory^m vmie/ wřzákze pośpolite Modlitwy we Zborzech Swiętych ięzykiem włáfnym á pośpolitym máią być czynione/ żeby od wřzech były wyrozumiáne. *WujJudConf* 183, 182; Nie ták ieřt iáko mowią Heretykowie: ířz kořcioł S. powřzechny Rzymłki nie wřzytkim wobec czytánia Bibliey ná ięzyk pośpolity przełożoney/ dopuřcza *SkarŻyw* 257, 462; *CzechEp* 14; Rozmowy y kazánia máią być ięzykiem pośpolitym w kořciele. *WujNT* 614 marg, przedm 3, s. 615 [2 r.], 616, Zzzzz2; *CiekPotrŚredz*)(4v.

»pospolita mowa« = *proza* (2): *Soluta oratio*, eyn profe pośpolita mowá *Murm* 189; *BartBydg* 146.

»pospolite słowa« [szyk 3:1] (4): *KromRozm II* n4; *KromRozm III* I2v; ábowiem/ też pośpolite flowá/ vcżynią rzecz ozdóbną/ y powážną/ ieřli ie dworzánin przerobić/ á vřádzić dobrze będzie vmiał. *GórńDworz* P8v; *ModrzBaz* 28v.

»zwyczaj pospolity; pospolitym obyczajem; wedle zwyczaju pospolitego« (1;2;1): *PatKaz III* 138v; także y flow [ludzie] nie rozumieią inych/ iedno the ktore fą w zwyczáiu pośpolitym. *GórńDworz* F5v; wřzákze oni/ co rzeczy święte popiřáli/ pośpolitym obyczáiem mowienia/ to flowo [krzyżmo] ku onemu tylko pomázániu przypiřowali/ ktore z Oleiu y z Báłfámu [...] íprawione bywa. *KuczbKat* 150; *CzechRozm* 16v.

Szeregi: »domowy a pospolity« (1): aczkolwiek też ona Grecka oratia/ która naszym starzym niekiedy domową a pospolitą bywała/ w nichże skoro zginęła *KwiatKsięż* H3.

»pospolity i (a) własny« [szyk 1:1] (2): Przetoż też nieznałomych języków używanie nie ma być w kościele Bożym/ ale owszem mową pospolitą y własną ma być wszystko wedle miejsca y kraju onego uprawiano. *WujJudConf* 182, 183.

d. Prosty, niewyszukany, pośledni, lichy, marny (12) : a tak [panna Maryja z Józefem] nienależły sobie z swym oblubieńcem gośpody/ mułilij wniłz pod łopę pospolitą/ w którą się ludzie schodzili czału pluty iij niepogody. *OpecŻyw* 15; Wychodziło v krola Sálomoná każdy dzień na ławę/ białe mąki trzydzieści korcy/ a pospolitey sześćdziesiąt korcy *BielKron* 76v.

W przeciwstawieniu: »pospolity ... wymysłny« (3): wstawiamy: aby [...] żaden w dom gdzie sądy ziemskie bywają łądzone z zbroją którąkolwiek bądź pospolitą/ bądź wymysłną nie śmiał wchodzić. *SarnStat* 495 [idem (2)] 782, 932.

Wyrażenia: »pospolite odzienie« (2): *KrowObr* 139v; Serwilius zrzucił s siebie płótkę/ oblokłszy się w pospolite odzienie/ wspominał lud pospolity/ prosił aby się tego dnia wpokoili *BielKron* 107.

»pospolite potrawy, żywność« [szyk 2:2] (2:2): Promiscuus victus, Pospolita żywność/ prosta/ nie obożliwa. *Mącz* 224b; Parabilis cibus, Pospolita/ niekolebna żywność. *Mącz* 279d; Przez wiele lat na łożu nie sypiał/ iedno na ławie nie rozebrany. Iadł potrawy pospolite *SkarŻyw* 460, 462.

Szereg: »prosty albo pospolity« (1): Abowiem gdy Mnifzy proste/ albo pospolite odzienie z wlotzą s siebie/ tedy [iu]ż wten czas zwlotzą/ wszystkie wboitwa y nędze/ tego świata *KrowObr* 139v.

a. O pokarmach: ciężki, ciężkostrawny (1) :

Szereg: »grubszy a pospolity« (1): Lekarz Auicenna rozkazuje dziecię do dwu lat dogić [tj. karmić piersią]. [...] Pothym gdyby już chciała dziecię odgadzić/ nie ma to być nagle czyniono/ Ale ie pierwie przyłożyć lekkiem karmiam, Czyniąc mu iakoby gałeczki/ albo kołaczki z chleba a cukru: tak iż przydzie ku nałogu grubszego a pospolitego pokarmu. *FalZioł* V 37.

e. Przeznaczony do użytku w gospodarstwie domowym (najczęściej o zwierzętach hodowlanych) (11) : ya kom ya ym nyerabył drow poszpolythych brzozowych y dambouich wgayv okączkyem wasznoszcy jako cztery kopy *ZapWar* 1502 nr 1935; Izem ya nyevylovyl rib poszpolythych yego tho yesth szvk karpy gy gynych wgego sadzawcze na gymyenyv Regułach gwałthem *ZapWar* 1516 nr 2195, 1504 nr 2017, 1572 nr 2103, 1516 nr 2195, 1549 nr 2661, 1550 nr 2672; Ciągnąc na wojnę żaden niema stać w domu ani na wsi/ iedno polem: ani szkód czynić w bydło pospolitym y w innych rzeczach *UstPraw* D2, E4, E4v; Vernaculae volucres cui advenae opponuntur, Domowi pospolici ptaci. *Mącz* 485b; [*LustrKrak* II 8; *LustrRaw* 55; Vaccae lactantes cum sterilibus 16 [...], Jałowic pospolitych 8, pospolitego 12, owiec pro victu 40, barany 2, świnie pospolitych 16, gęsi 36, kaczek 6; kur pospolitych 40 *LustrSand* 50, 43, 139; *LustrMaz* I 15, 70; *LustrPłoc* 15, 196; *LustrPom* 151, 152].

f. Podkreśla pejoratywność określeń (3) : Ich wyedzacz Morku hilkomanna y hannuła bratha yego bicz odpowiednykiem koronnym yzboycza pospolithem innym thu do polki przifchedl na rozbyanye lyudzi podrogach *LibMal* 1547/135v; iefiż w jakie płochy łathá a sobie niepotrzebne starość swą wniefiż/ tedy [...] stániefz się błaznem pospolitym *RejZwierc* 127.

W przen (1) : profzę włzech [...] / ábyfmy tych węgorzów w tym odmęcie Rzeczypośpolitéy łowić ná Seymiéch przeštáli/ boć miálto węgorzá włáfného fwégo/ włowimy ledá kiedy w tym odmęcie/ frogiégo Bážylifzká pośpolitégo *OrzQuin* D4.

4. *Częsty, zwykle mający miejsce, występujący, stosowany; popularny; pervulgatus, usitatus, vulgaris* *Mqcz*, *Modrz*; *civilis, familiaris, pervagatus, popularis, translativus, tritus* *Mqcz*; *vulgatus* *Mqcz*; *publicus* *Modrz*; *communis* *JanStat* (207) : *ListRzeż* w. 2; *PatKaz* III 93v; *KVoń* ieft zwierzę pośpolite po włzem fwiecie znaioime *FalZioł* IV 10a; Rzeczy pośpolite: ktore lekko czyfciá. *Paprotka*, *Fijołki/ fene/ czenturzija/ bez* *FalZioł* V 106v, [*7], I 147c, 153a, V 17b, 96v (19); *BielŻywGlab* nlb 15; *GlabGad* N6; *MiechGlab* 87; *SeklKat* Iv; *Nyepośćić/ nye fwęćić/ nyepowyádác fye/ nyepokutowác/ nye modlić fye/ nye dręczyć cyálá/ nye powcyágác fye* kyedy od íprawy małżeńfkyey. rć. A nye fą to zmázy y hánby pośpolite? *KromRozm* I D4, *RejWiz* 93v *marg*, Cc8v; *BibRadz* I 13b *marg*; *BielKron* 433v; *Nihil est tam valde vulgare, quam nihil sapere, Nic nie yeft ták bárzo pośpolitego/ álbo nic nie yeft pośpolitézego yáko nic nie vmieć. Mqcz* 473d; *Usitatus, Pośpolity/ czego pośpolicie vżywáya/ pośpolito vżyteczny/ zwykły. Mqcz* 510d, 116d, 450c, 492b [2 r.]; *OrzQuin* Y4v; A tákoż wfzyftki *Przyftudżienice/ y inne známiona pośpolite/ ktoreby długo wypifowác/ fą pośłowie śmierci* *SienLek* 23; Ty lekárftwá do pierfi/ iákořmy przeżrzeli fą pośpolite y vżytne/ ták otrokom iáko y fámicom. *SienLek* 86, 18 [2 r.], 108, 176, 256v, T[tt]2v; *GórnDworz* P7v; Gdyż to ieft pośpolita reguła/ Kto zle przez infzego czyni/ iákoby też łam przez fię zle vczyńił. *RejPos* 251; *RejZwierc* 143; *CzechRozm* 12v, 157v, **3v; Co fię tknie że fię rzeczámí niektoremł [!] bárzo pośpolitemi báwię/ á od infzych ízeroko wypifáne álbo krotko wfpomínam/ álbo ie tylko pokazawfzy obfcićey przekłádam/ tom dla ínádniefzego w pífaniu fpořobu vczyńił *ModrzBaz* 1v, 58v; Náđ pośpolite modlenie godzin kápláńfkich/ Páńny Máryey godziny/ íiedm pfálmow y zá vmárle przydawał *SkarŻyw* 410; *StryjKron* 36, 275; *CzechEp* 129, 253; *ZawJeft* 26; á [kupcy] króleřtvo nářze wedle woléy fwéy wyciągáia/ w którym vżywánié korzenia y rzeczy przerzeczonych pośpolitéř niż gđzie indzie zwykło byđż. *SarnStat* 273, 961; *KmitaSpit* A4, Bv; Y tá tedy *barbaries* á mogę rzec *impietas et crudelitas*, radbych áby (iáko infze wfęřtze pośpolite tu wfpomínáne exceřsiy) vřtáwá pośpolitá byłá znieřiona. *PowodPr* 80, 47; [Szacujác každy korzec wedle targu pořpolitego po gr. 18, uczyni fl. 616/6/0. *LustrRus* 38, 84, 94, 100, 104].

pospolity u kogo (12): Ktorem [polskie ryby] wypifác vmyřlił: iako pan Bog raczi dáć. Napierwey o Szczucze v nas pośpolitey, á wfzakofz waźnieřfze miedzy morzkiemí ribabami [!]. *FalZioł* IV 41a; *BibRadz* 1288d *marg*; Byłá tá náuka rzeczona Kábállá pośpolita v Żydow przed przyřciem Pána Kryřtuřá. *BielKron* 79, 26; A iáko piły nie grawamy íř nie mářz tego obyczáiu/ ták záfię morzpręgi/ latánie/ ábo chodzenie po powrozie/ by dobrze v nas było pośpolite/ iednák bym íá fwemu Dworžáninowi tego nie dopuřcił *GórnDworz* E3v, F4, L14v; Ryb [Turcy] máło iedžá/ Napořpolitřza [!] potráwá v nich Ryż á Groch á mięřo Báránie. *BielSpr* 54; *ModrzBaz* 14; *PowodPr* 78. Cf »pospolity u wszy(s)tkich«.

pospolity komu, czemu (3): *Mqcz* 117c; Záđnik ieft wrzód ćiekący/ záđkowi napořpolitřży *SienLek* 130. Cf »pospolity wszem«.

pospolity między kim (4): DAwna á poŝpolita ieŝt przypowieŝć miedzy ludzmi, Gdy mowia. Thak trzymaymy iako naŝy przodkowie trzymali. *BielŻywGlab nlb* 8; *KrowObr* 46; *CzechEp* 183; Te dary ná on czás były poŝpolite miedzy Chrzeŝciány. *WujNT* 613 *marg*.

pospolity w kim, w czym (2): z tego czworgá záczećcia [tj. ognia, wiatru, wody i ziemi] nie iedno człowiek ieŝt ŝpráwión/ ále wŝzelka rzecz ná ŝwiećie [...] á tá roznoŝć miáry ieŝt napoŝpolitŝa w ludźioch *SienLek* Vuu; [Łukasz pisał] poczynáiąc Ewángeliá od zakonnego kápłánŝtwa w którym ofiárowanie ćielcow było poŝpolite. *WujNT* 850.

pospolity gdzie (9): *OrzList* h4v; Poŝpolite było w onych kráinách vmywanie nog/ ták dla omyćcia plugáŝtwa iáko teŝ ku vlzeniu ŝtrudzenia/ á dla ochłódenia w goráćoŝci. *BibRadz* I 9c *marg*; *FAb* [...], *Wielogroch*/ v nas taka yarziná nie owŝzeki yeŝt poŝpolita/ we Fráciey y we Włóŝzech poŝpolita *Mqcz* 112d; *Familiaris Italiae arbor*, Drzewo we Włóŝzech poŝpolite. *Mqcz* 117c, 214d; *Górndworz* K6v; *BudBib* I 179d *marg*, 197a *marg*; *NiemObr* 163.

N sg f w funkcji orzecznika: »pospolita« (15): *RejJóz* C6; *MurzNT* 88v; poŝpolitać to yuŝ yeŝt/ ŝe nye káŝde małŝeńŝtwo zna tego vŝytku ŝwego/ áby myáło myeć płód. *GliczKsiqŝ* C3v; *BibRadz* I 288d *marg*, II 44d *marg*; ábowiem to poŝpolita dŝiŝieyŝzych wieków/ iŝ práwoŝć á ŝczeroŝć ŝproŝnoŝciá zowá *SienLek* Vuu2v; Ktemu niechay nie będzie dworzánin obmowczá złoŝciwym: zwáŝzczá o pánie o ŝwym/ iákoŝ to ná dworze poŝpolita *Górndworz* K6v, L14v; *BudBib* I 179d *marg*, 197a *marg*; *CzechRozm* 202; *CzechEp* 144; gdyŝ to poŝpolita w piŝmie ŝ. pod imieniem poiedynkowym/ cále páńŝtwo/ ábo kroleŝtwo opiŝowáć *NiemObr* 163; *WerKaz* 283; *GosłCast* 3.

N sg n w funkcji orzecznika: »pospolite« (1): *Familiarissimum hoc platanis*, Poŝpolite to yáworóm. *Mqcz* 117c.

W przeciwstawieniu: »rzadki ... pospolity« (1): Rzadkich ŝie rzeczy wŝtydamy/ Poŝpolite zá nic mamy. *BierEz* H3v.

Wyraŝenia: »głóŝ, ŝława, mowa, wieŝć, powieŝć, przypowieŝć, zawólanie pospolite(-y, -a)« [*w tym: mowa, wieŝć* (1)] [*o opinii, pogłóŝce*] [*szyk 14:7*] (8:5:2:2:2:1:1): *LibLeg* 9/54; O marii ŝmuŝŝchewŝkiey nyewy nicz pewnego iedno iŝŝ ieŝt ŝława poŝzpolytha iŝŝ bi bil ŝlodzi [*lege*: złódiej, *zam.* była złódiejka] *LibMal* 1543/70; *MurzHist* T4v; Ku czemu y tá przypowyeŝć poŝpolita weŝłá w obyczáy rodzicom/ ŝe gdy kto ich wŝŝetecznoŝć á nyeopátrznóŝć/ s ktorá ŝie dawáyá przed dziećmi ŝwemi znáć/ [...] ŝŝácuye y hámuje/ mowýá poŝpolicye/ á coŝ to yeŝćze/ dŝyecyeć to *GliczKsiqŝ* D6v; *KochSat* A4; Ita fama ferebat, Poŝpolite to záwołanie było/ zá to wŝŝiŝcy mieli. *Mqcz* 121d; *Nihil certi audimus nisi quae rumor perfert*, Nic pewnego nie ŝlyŝzimy yedno co wieŝci poŝpolite przinoŝzá. *Mqcz* 360c; *Populo vacare*, O poŝpolite mowy/ wieŝci nic nie dbáć. *Mqcz* 472a, 117b, 123d, 256c, 447c, 511d; áza nie ŝlyŝzemy Tych poŝpolitych głóŝow/ Giniemy/ giniemy? Ale temu zginieniu kto wiernie zábiega? *Prot* B2v; *Górndworz* Cc4v, Cc5; *RejPosWstaw* [41⁴]; *ModrzBaz* 58v; *KochPieŝ* 2; *KochWr* 19; *CzahTr* F2.

»pospolite (jest) mni(e)manie, zdanie, rozumienie« = *fama est, ma vox est* *Mqcz* [*szyk 13:2*] (12:2:1): *Mqcz* 95b, 117b, 276d, 504c; A ieŝli co pod czás náyduie thákiego/ w czym mu ŝie nie chce zgadzázć/ s poŝpolitim zdániem/ przedŝię/ nie vŝáiąc ŝam ŝobie/ idzie zá ludźmi *Górndworz* D4v, F5; Wiem iŝ to ieŝt poŝpolite Zydwóŝkie mniemánie/ ŝeby obrzeŝká wiecznie miáłá trwáć

nigdy nieuftáwáiąc *CzechRozm* 73v, 120v, 121, 149v, 150, 153v; iż gdzie ná wielkich y generalfkich Synodách/ o náuce Bożey ftánowiá/ wedle póspolitego oycow zdánia/ kościoł Boży zbłądzić nigdy nie może *SkarJedn* 290, 72; *CzechEp* 253.

»pospolita nauka« = *regula, res Mącz; praeceptum vulgare Modrz* [szyk 6:2] (8): Naprzod to iest póspolita nauka: iż rana nie ma być richło goiona *FalZioł* V 88v; Gdzi oni [starożytni filozofowie] dobrze baczyli onę póspolitą naukę, iż niemałz nic łzpatrieyfzego gdy lie łłowa z vczynkiem nie zgadzaią *BielŻywGlab nlb* 14; *GlabGad* M6; *Mącz* 351a [4 r.]; przeto niechay niebędzie zdrożno/ o wwiárowaniu y gálzeniu požogi póspolite náuki tu położyć *ModrzBaz* 83v.

»pospolita prawda« (2): a wždy to iest póspolitá práwda/ że dobry łędziá/ łądzi dobrze/ mądry człowiek/ poczyná łobie mądrze *MurzNT* 61, 61.

»pospolita (jest) przypowieść, przysłowie, powieść, pogadka, słowo« [o *przy słomach*] [szyk 19:2] (14:3:2:1:1): *BielŻywGlab nlb* 8; Tak iż v łtarich ludzi było to w póspolitey przypowieści, Człowiek prawi, człowieku, albo Bog albo Diabeł *GlabGad* L8v, A4v; *WróbŻółtGlab* A4v; Bo to łłowo póspolite łz zlie zginie/ zle nabite. *RejKup* d3; *GroicPorz* m3, x2v; Oto káždy ktory mowi póspolite przyłłowie/ ná cię ie będzie przytaczał/ mowiąc: łáka mátká táka y dziewká iey. *Leop Ez* 16/44; A potym zdechlł Ofielek/ więc ony brzemioná/ Ták s chłopem póspołu włożono ná Koniá. Dobrac oná przypowieść/ póspolita byłá/ Bielfza ręká gdy iedná drugá łpołu myłá. *RejZwierz* 121; Proverbii locum obtinuit, Wefłzł w póspolitą przipowieść. *Mącz* 447d, 52b, 302a, 450c, 480d; *Prot* A2; *RejPos* 316; Acżkolwiek to trudná ná prołte⁸⁰ człowieká/ iákoż tego wiele y podziś w póspolitych pogadkach bywa: iż niewiem komu wierzyć/ káždy rozno powieda. *RejPos* 347, 312; *BielSpr* 51; *CzechRozm* 139v; A iest o tem póspolita powieść: Przymufza niźłzego wyżłzy gdy go proši. *ModrzBaz* 88v.

»pospolite używanie« (1): Vocabula usitata, Zwykłe słowá/ które łą w póspolitym vżywaniu. *Mącz* 510d.

»pospolity u wszy(s)tkich, wszech, wszem« [szyk 2:2] (2:1:1): á póspolita to v włzytkich przypowieść/ iż iáko cie widzą táko cie máią *RejPos* 316; [jako świadcą] tákże y piołnki one włzem zdawná póspolite *CzechRozm* 194v, 251; *CzechEp* 144.

»pospolite zachowanie« = *mos, ordo Mącz* [szyk 2:1] (3): Extra ordinem, Nádz zwyczaj y póspolite záchowánie. *Mącz* 268a, 268b, 400c.

»pospolity zwyczaj (a. obyczaj)« [w tym: wedle(-a) (a. według) póspolitego zwyczajú (a. obyczajú(-a)) (10), z póspolitego zwyczajú (a. obyczajú) (5)] = *popularis et civilis usus, translatus mos, via vulgaris Mącz; mos usitatus Modrz; consuetudo communis, ex communi usu JanStat* [szyk 19:14] (32): Też troia [tj. mieszanka ziół] póspolitym obyczajem przyprawiona vrinę pobudza *FalZioł* I 57b, V 16c; *MurzNT* 48v; *KromRozm III* F3v, Pv, Q3v; *Diar* 32; A przeto ludzyc s póspolite⁸⁰ obyczáyá tych czáłow/ ni nacż wyęcey lie nye ładzą/ yedno ná wyle kółztownych á drogocenyonych łłat *GliczKsiąż* E8v, M3; *GroicPorz* p3v; *BielKron* 260; Viam vulgarem ingredi, [...] wedle póspolitego obyczáyú żyć. *Mącz* 511c, 52b, 124c, 268b, 312c; *SienLek* 45v; *CzechRozm* 139v, 159v, 251 [2 r.]; Tákowy obyczáy/ iż bywał póspolity v Rzymian/ świadczy *Virgilius ModrzBaz* 14; *WujNT* 310; Z Póspolitégo zwyczajú w królestwie náłzym zwykło bydz chowano: iż gdy mátká vmrze/ dzieći włzyłtkich dóbr od oycá łwégo biorą połowicę zá część y dziedzictwo mácierzyłté *SarnStat* 588 [idem [630]]; CHcąc

fkázić zwyczaj nie żeby poſpolity/ ále w pewnych ziemiách zachowany o poſágách białychgłów nie zápiſanych: których poſágów niektóre oſoby po białychgłówach nie płodnych prawem dochodziły/ [...] vſtáwiamy/ iż [...] *SarnStat* 632, 588, [630], 631, 936, 1014, [1023]; *GrabPospR* L4v.

Szeregi: »jawny a poſpolity« = *pervagatissimus* *Mącz* (2): *Mącz* 473c; Ale y dał [Bóg] przykład ſwoim namiestnikom áby nie tylko przez klátwę złe á niepoſłufzne z koſcioła wyrzucáli: ále y iáwne á poſpolite złe obyczáie [...] nie ſłowy tylko/ ále y lámą rzeczą wykorzeniáli *WujNT* 310.

»poſpolity i przyrodzony« (1): Nie kiedy prawi [św. Grzegorz] ſny pochodzą z napełnienia ciała, albo z wyproſnienia, czaſem zmyſli przeſzłej, czaſem z obłudy, czaſem z myſli y z obłudy ſpołem, á takowe ſą poſpolite y przyrodzone. *GlabGad* L4.

»poſpolity a zwyczajny (a. zwykły)« [szyk 3:1] (4): Wezmi benedicte/ laxatywe/ dijaſiniconis, kaźde^{go} po dwie dragmie/ kaſſijey ſwieżey poł vncijey/ ty lektwarze roſpułć z vwarzeniem zwykłem á poſpolitym ktore czynicie w apteczce/ á vciń mi trunek *FalZioł* I 135b; POſpolithy á zwyczajny czas zleżenia: ieſth dziewiąty mieſiąc. *FalZioł* V 16a, 26v; *SarnStat* 527.

W przen (2) : Oto w Polſzcze iákoby Krolá niebyło/ *coniecturalem*, zprzyſyęgánie iáwne ſye dzieie [...] á więc to wam *Patricijs* o tym myſlić nietrzebá? iákoby ten wrzód morowy poſpolity w Polſzcze zgiął. *OrzList* h4v; Toć wálzá poſpolita Pioſnká/ Kſiężey á Mnichom láiać/ one bránować y potwárzać. *WujJud* 242.

[*Niektóre użycia tego znaczenia być może powinny się znaleźć wznacz. 1.*]

5. *Liczny, dotyczący, obejmujący wielu, też większość* (8) : *RejKup* b7v; Náprominanie ku dziek czynieniu pánu zá poſpolite dobrodzycyftwá ye^{go} *LubPs* aa3 marg; *BielKron* 112; *Extipex*, *Práktikars*/ ktorzi v Rzymiánów poſpolici byli z ofierdzia práktikuyąc á przifzłe rzeczy oznaymuyąc. *Mącz* 112a; iáko bárzo w tym/ czałow dziſieyfzych złych/ poſpolici ludzye przeciwko Pánu Bogu y powinności ſwey grzeſzą *RejPosWstaw* [41²]; Teraz gdy ludzie poſpolici/ zániechawſzy proſtych y gorących z żywotow ſwiętych przykłaďow/ náď powołanie ſwe/ vdali ſie do Biblijey [...] *SkarŻyw* A2, 59; Niezboźne tedy ſą w Krzeſciánſtwie rády y piſmá poſpolite niktorych pochlebcow: gdy pozwaláią przełożonym ludu Bożego/ naprzód dogáďzać doczeſtnemu Pánowaniu: á religią potym iáko byď może/ Kſiężey á Mnichom zoſtáwić. *PowodPr* 40.

6. *Właściwy komuś lub czemuś; dotyczący kogoś lub czegoś [w odniesieniu do więcej niż jednego nosiciela może też być rozumiane jako ‘wspólny’]; communis* *Miech*, *Modrz*; *innatus* *Mącz* [w tym: *komu* (22), *czemu* (6)] (34) : *MiechGlab* 32; *MurzHist* H2v; *GrzegRóżn* D4, D4v, Hv, H2v [2 r.]; Prawďać iż Słońce/ Mieſyąc/ Gwiazdy/ ku żywotu á ku rodzeniu wielką moc máia/ á przez nich nic ſye niemoże vrodzić: á wſzákoź/ ich moc á ona poſpolita ſtroyność/ poſpolicie wſzytkim żywot y Obyczáie żywota wlewa *SienLek* 30v; *RejPosWiecz*² 92; Ale áczkolwiek to [tj. *plesz*, czyli *tonsura*] wſzytkim Chrzeſcijánom rzecz ieſt poſpolita/ wſzákże oſobliwym obyczáiem więcej náleży tym/ ktorzy ſie ná Bożą ſłużbę poſwięcili. *KuczbKat* 240, 55; A ieſliż to ná on czaſ nie wſzytkim/ á ieſzcze Apoſtołom przednieyfzym/ rzecz była poſpolita/ náuczáiać ſłowá BOżego/ záraz też y cudá czynić [...] á czemużby ſie teraz tego vpornie kto domáć miał? *CzechRozm* 186, 6, 179v, 228v; *SkarŻyw* 192; Ten groſz obiecány ieſtci żywot wieczny; poſpolity wſzytkim/ ktorzy máia być zbáwieni. *WujNT* 84; Mamy y troiáki ſkutek y pożytek tego Sákrámentu [*ostatniego namaszczenia*] wyráżony. Ieden ácz

przednieyfzy/ ále poſpolity y innym Sákrámentom; że odpufzcza grzechy/ nie tylko powfzednie/ ále y ſmiertelne *WujNT* 796, 3, 31, 557, 870; iż to Kroleſtwo Polſkie ieſt zdawná ná religiey kátolickiey Rzymſkiey záſádzone: [...] y wiárá tá bylá y ieſt [...] wſzytkim obywatelom popoſpolita [!] *PowodPr* 44.

pospolity u kogo (1): Poſpolita to bylá y v ſwiętych Apoſtołow/ y v innych Duchá Bożego pełnych/ iſz ſie ludzi tákich [tj. *heretyków*] bárzo ftrzegli. *SkarŻyw* 59.

N sg f w funkcji orzecznika: »poſpolita« (4): To iayczam poſpolita iſe białek chłodzi/ żółtek zagrzewa. *FalZioł* IV 20b; *Mącz* 510c; To ieſt poſpolita Bogu/ iż gdy co obiecuie/ ábo też kiedy komu groží/ [...] tedy ſie więc żywym názywa *CzechRozm* 5; *SkarŻyw* 59.

Wyrażenie: »(mało nie) wſzytkim (a. wſzem) (jeſt) poſpolity« = *omnibus innatus est Mącz; omnium communis Modrz* [szyk 3:2] (5); *Mącz* 242a; Z złorzeczeństwem plugáwa mowá ſie zgadza/ która záprawdę cżałow dziſieyfzych poſpolita ieſt máło nie wſzytkim. *RejPosWstaw* [110³]v; *CzechRozm* 159; Wiele rzeczy ieſt/ które ludzi do pokoju/ zgody/ y ku łącznemu vbląganiu przywodzą. [...] á zwłáſzczá omyłki wſzytkim poſpolite/ które zobopolnie ſobie odpufzczáć ieſt rzecz bárzo ludzka. *ModrzBaz* 67; *SkarŻyw* 16.

Szeregi: »przyrodzon, poſpolity« (1): *Id vitium omnibus innatum est*, Ten wyſtęp yeſt wſiſtkim przyrodzon/ yeſt poſpolity wſzem. *Mącz* 242a.

»poſpolity, (abo) przyzwoity« [szyk 1:1] (2): *Hoc illud his usu venire solet, ut quicquid dixerint negent*, Przyzwoyta/ poſpolita to tym nie nowina ym to/ rzekſzy co záſ przec. *Mącz* 510c; Bo co ieſt rzecz poſpolita ábo przyzwoita [*Quod enim commune est*] wſzytkiey Kſiężey/ to tylko niektórym włáfná być niemoże. *ModrzBaz* 131v.

»zwyczajny i poſpolity« (1): ále tego nie bączę żeby tym przykładem/ wzywánie terážnieyfze Ieżulá Chriſtuſá obronić ſie mogło? gdyż ſie z onym wzywánim (które też y Pogánſkim Krolom ieſt zwyczáyne y poſpolite) zgodzić nie może. *CzechRozm* 192v.

7. *Jednakowy, zbieżny, podobny; jednakowy dla wszystkich; ujednolicony; ten sam* (7) : *Ex diametro pugnare*, Práwie przeciwno być/ nie poſpolitego nie mieć/ Nic ſie nietráfiać ani rymować *Mącz* 84d.

pospolity komu (3): *BielŻyw* 91; Imieniu IESVS/ ieſt też imię CHRISTVS przydáne/ które pomázáncá znaczy [...] Nie ieſt też przywoite iedney rzeczy/ ále mu ieſt poſpolite z wielem inych ludzi. *KuczbKat* 25; A drogá tá zbáwienna wſzem díatkom BOżym poſpolita ieſt człowiek Chriſtuſ [!] Ieżus *CzechRozm* 173v.

pospolity z kim, z czym (4): bo acżkolwiek [*kobyła*] iuż pocźnie w brzuchu, przedfię z łamczem obczuie/ á tho ma przyrodzenie telko z łamą niewiaſtá między inſzemi zwierzęthy poſpolite. *FalZioł* IV 10a; *BielŻyw* 91; Ciáło to náſze ſmiertelne które z niemymi zwierzęty mamy poſpolite/ ze Czterzech Zywiółow iáwnych ſprávioné ieſt. *SienLek* 1; *KuczbKat* 25.

Wyrażenie: »poſpolity ludzi wſzystkich« (1): boć iednak [*Bóg*] niezwykł ináczéy z námi ſie vmawiać/ ieno tym poſpolitym ludzi wſzytkich głóſem y mowá *OrzJan* 106.

8. *Główny, naczelny, podstawowy, najważniejszy* (27) : á tak y mocz tych iabłek ieſth inſza kwaſnych á inſza ſłodkich/ á wſzakoż poſpolitha mocz y włoſnoć Granatow ieſt wyfuſzájácza *FalZioł* III 20c; Ta Medijana ieſt żyła między główná, á między płúczną/ [...] á to ieſt żyła poſpolita á wielka/ abowiem y zwierzchu z nadolnych częſci ciáła człowieczego: krew przez nią wychodzi. *FalZioł* V 58v; Poſpolite

znamię iako głowa łucha á okrągła dobry rozum vkazuje tak też y czoło im będzie okrągłejšie fułšie á trochę porośle tim też lepšzy rozum vkazuje *GlabGad* N4, D; *SienLek* 28; *LeovPrzep* F2v; Przeto choc pátrząc będziez ná przyczynę poľpolitą łtworzenia y rzádenia Boľkiego/ choć też ná oľbliwe duchowne łpoľobienie/ łłufznie wierni ludźie wyznawáią/ iż w Bogá Oycá wierzą. *KuczbKat* 15; *BielSpr* 35v; *SkarŻyw* 115; nigdyś [*Wasza Króľowska Miłość*] przećię niezukał właľney chwały/ tylko z téy łtrony/ która była poľpolita/ że łie wiará y y [!] kościół brónił Boży. *OrzJan* 95.

Wyrażenia: »reguła pospolita« (1): (*nagł*) Reguła o łamaney liczbie poľpolita. (–) Gdy we wľzytkich trzech terminiech ieľ łamana licźba przy czałey: Tedi złam całą licźbę przez łwego mianowacza z przydaniem licźnika *KłosAlg* F3.

»rząd pospolity« = *najwyższa władza*; *tu: Bog* (1): A oni [*książęta i papież*] przyľzedłszy ku Alekľzemu rzekli iemu: Acźkoliľmy grzeľzni ále mamy moc z rzádu poľpolite⁸⁰ *HistRzym* 125.

»skład pospolity« (2): Fráńkffort miáľto zacne/ [...] bogáthe w Fráńkoniey/ [...] łkład wľzytkiey Niemieckiey źiemie poľpolity/ táń z Niemiec/ z Włoch/ z Fráńciey/ z Polľki/ z Angliey kupcy dwa kroć do roku kupie rozmaíte wożą *BielKron* 289v; iż koźdy Zupnik/ który kupi Zupy od Króľá/ [...] nie ma/ áni będzie powinien łoli báľwánowéy więćey odwieźdź/ iedno trzy łtá báľwánów do łkładu poľpolitégo [*ad depositarium commune JanStat* 41]; to ieľť/ ná rynek Kráľowľki *SarnStat* 375.

»smyśł pospolity« = *umysł* [*szyk* 7:2] (9): *sensus communis*, *pospoliti smysl BartBydg* 142; Także one podobienľstwa wychodzą od pamięci idąc przez łrzednie komory aż do łmyľhi poľpolitégo, á tam łie pomieľzaią tak j owak, ktore więć łmiľł poľpoliti łkłada tak [...] iako mu łie czo nagodzi. *GlabGad* L3v, A5v, L3v, L5 [2 r.], L6 [2 r.].

Zestawienie: »liczba pospolita« = *liczebnik główny* (2): *Nomina numeralia cardinalia*. *Furnemliche breuchlichľte namen der tzał*. Ymyoná licźby poľpolitey przełožoney. *Murm* 198; Wieldzi á cznotliwi v Tirannow podobny łą licźbie poľpolitey gdzie iedna więćzey znamionuie niź druga. *BielŻyw* 6.

a. Ogólńy, zawierający podstawowe wiadomości (2) : Więć ty rzeczy wyłóżywľzy/ kthore nam poľpolite o Kroleľtwie Bożym rozumienie opiľuią/ iuź powiedźcie potrzebá iako łie ma właľnie tá Prośbá rozumieć. *KuczbKat* 390.

W przeciwstawieniu: »pospolity ... w osobliwości« (1): Thoć ieľť poľpolithe wypifanie przebywaczów w Sarmatijey Aziyľkiey [*Haec summarie de habitatoribus sarmatiae Asiaticae dicta sunt*], ktore niźey z woľbliwoľci będzie wypifano. *MiechGlab* 37.

9. (Naj)lepszy, przewyższający innych (inne) (2) :

Szeregi: »najzacniejšzy a najpospolitszy« (1): *Omnibus rebus praecellentissimus vir*, Ze wľzech łtrón najzacnieyľzi á naypoľpolitľzi człowiek. *Mącz* 46c.

»więťszy i pospolitszy« (1): Ale pochwałáiąc y potwirdzáiąc to niewieście łłowo/ [*św. Elźbieta*] dáie drugą więťľzą y poľpolitľzą/ á k temu nie ćieleľną ále duchowną przyczynę błogółławienľtwá/ dla poćiechy wľzytkich wiernych łwoich *WujNT* 242.

10. Pełńiący jednocześnie dwie różne funkcje (4) : Wyľłalysmy byľy [...] wyelmoľnego otha zochoczka woyewoda Ruľkych zyem poľpolythego y thez halyczkyego y sznyathinľkyego stharoľthą *MetrKor* 34/133; schlachetni Staniľław schodcza Kroleľtwa polľkyego Marľchalek y lwowľki y łubaczowľki, y teľch zyem Ruľkich Poľpolithi staroľta, [...] y teľch staniľław Lancźkorunľki zbrzezia

Podczafchi Sandomirfki, staroŃta Camyenieczfki, y podolfki zyemye poŃpolity, [...] poŃtanowili yze [...] *MetrKor* 40/810; *LibMal* 1554/192.

11. Nierządny; służący nierządowi (16) : Publicat vulgo corpus suum meretrix, Czyni Ńie poŃpolitą/ Przedáye Ńie. *Mącz* 329b; Mulier prostare [...], Być poŃpolitą/ nierząd płodzić. *Mącz* 419d; *Calep* 1147a.

pospolity komu (1): W wielu mieŃciech bywáią nierządne domy iáwnie poŃtanowione: áby tám nędzne białe głowy káždemu były poŃpolite [*ubi miserae mulieres se omnibus pervulgarent*] *ModrzBaz* 53v.

Wyrażenia: »pospolity dom« = *dom publiczny* (2): Fornix, Nierządnych niewiaŃt poŃpolity dóm/ Zántus. *Mącz* 134c; *PowodPr* 41.

»pospolita kurwa, małpa, niewiaŃta« = *lupa, meretrix, propudium, proseda, prostibulum, recelliclunia, scortum, scratia* *Mącz* [szyk 9:1] (5:4:1): [*jedwab*] áż tak bárzo we Włofzech ŃpoŃpoliáiał/ iź nie thylko zácni ludzie Ńzat iedwabnych vżywáią álbo niewiaŃty poŃpolite/ ále y Ńzkapy y błazny ięli przy odziewáć iedwabnemi Ńzátami *BielKron* 276v; Meretrix venit a Mereo, Nierządna niewiaŃta y poŃpolita kurwá. *Mącz* 218a; Propudium, [...] Sromotna rzecz álbo ofobá/ poŃpolita kurwá *Mącz* 327a; Prostibulum, Nierządnych małp á kurew poŃpolitich dóm/ Zántus. *Mącz* 411c, 200a, 327a, 348b, 374a [2 r.], 413d; [*JanKoszŻyw* 13].

Szereg: »pospolity, nierządny« (1): Práwo ludu ChrzeŃciáńŃkiego/ wie to/ iź nierządnoŃć ćieleŃna iest zakonem Bożym zákazána. A przećię vchodząc gęŃtŃzych cudzołóŃtw y ŃproŃnieyŃzych ćieleŃnoŃci/ przegláda y ćierpi poŃpolitych nierządnych domow *PowodPr* 41.

*** *Dubium (1)* : yakom yá [!] thy pyenyádzie ktorem wziął oth kopithkow wlozil na poŃpolithą rzecz tho iesth naposag sliachathney rozey davydowskiey. *ZapWar* 1532 nr 2436.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (11)* : Communis, PoŃpolity/ ProŃty. *Mącz* 61d; Generalis, PoŃpolity. *Mącz* 143d; Publicus, PoŃpolity/ Iáwny. *Mącz* 329b, 511c, d; *Calag* 230b; *Calep* 224b, 225a, 451a, 1138a, 1147a.

Synonimy: **1.** powszechny, spolny, społeczny, wspolny, zwyczajny; **c.** obopolny, wzajemny, zobopolny; **d.** cały, każdy, wszelki, wszytek; **2.** publiczny, urzędowy; **b.** jawny, spolny; **3.** potoczny, prosty, zwyczajny, zwykły; **a.** niski; **b.** świecki, ziemski; **c.** domowy; **d.** lichy, marny, nikczemny, poŃledni; **a.** ciężki; **e.** domowy; **4.** częŃty, gęŃty, liczny, mnogi; **6.** przyrodzony, przyzwoity, własny, właŃciwy, zwyczajny; **7.** jednaki, jednakowy, podobny, rowny; **8.** fundamentalny, główny, pierwszy, przedni, wielki; **11.** kurewski, nierządny, rozpustny, wszeteczny.

Cf **NIEPOSPOLITY**

LWil, MPi